

VANHEMPIEN KASVATUSKÄYTÄNNÖT JA NUORTEN ONGELMAKÄYT-
TÄYTYMINEN

Pro gradu -tutkielma

Minna Lehtonen

Jyväskylän yliopisto

Psykologian laitos

syksy 2001

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ
Department of Psychology
P.O. BOX 35
FIN-40351 Jyväskylä
Finland

TIIVISTELMÄ

Vanhempien kasvatuskäytännöt ja nuorten ongelmakäyttäytyminen

Tekijä: Minna Lehtonen

Ohjaaja: Jari-Erik Nurmi

Psykologian pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos

Syksy 2001

47 sivua

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, ennustavatko vanhempien kasvatuskäytännöt (läheisyys, kontrolli, valvonta) nuoren ulospäinsuuntautunutta ja sisäänpäinkääntynyttä ongelmakäyttäytymistä vajaan kahden vuoden aikavälillä. Lisäksi tarkasteltiin sitä, ennustaako nuoren ongelmakäyttäytyminen puolestaan vanhempien käyttämiä kasvatuskäytäntöjä. Välittävinä tekijöinä tarkastelun kohteena olivat kouluasuoriutuminen ja -sopeutuminen. Myös sukupuoli-eroja näissä yhteyksissä tarkasteltiin. Tutkimusaineisto perustui Ruotsissa vuosina 1998 ja 2000 toteutettuun tutkimusprojektiin. Tutkittavina oli erään keskikokoisen kaupungin kaikki vuonna 1998 kahdeksansilla luokilla olleet oppilaat (N=1351). Oppilaat täyttivät koulutuntien aikana kummallakin mittauskerralla kyselylomakkeet, joissa kysyttiin heidän ongelmakäyttäytymisestään ja kouluun sopeutumisestaan. Oppilaat arvioivat myös sitä, kuinka läheisiksi he kokivat suhteensa vanhempiinsa sekä kuinka paljon vanhemmat kontrolloivat ja valvoivat heitä. Opettajilta kysyttiin nuorten kouluasuoriutumisesta. Polkuanalyysiin perustuvat tulokset osoittivat, että nuoren ulospäinsuuntautunut ongelmakäyttäytyminen ennusti vanhempien myöhempiä kasvatuskäytäntöjä: mitä enemmän nuorella ilmeni ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä, sitä vähemmän nuori koki tulevaisuutta kontrolloiduksi ja valvotuksi sekä sitä vähemmän tämä koki läheisyyttä vanhempiinsa. Vanhempien kasvatuskäytännöt eivät ennustaneet nuoren ongelmakäyttäytymisen ilmenemistä. Näissä yhteyksissä ei ollut havaittavissa sukupuoli-eroja eikä kouluasuoriutuminen tai koulu-sopeutuminen välittänyt yhteyksiä.

AVAINSANAT: ulospäinsuuntautunut ongelmakäyttäytyminen, sisäänpäinkääntynyt ongelmakäyttäytyminen, vanhempien kasvatuskäytännöt, läheisyys, kontrolli, valvonta, kouluasuoriutuminen, koulu-sopeutuminen.

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
1.1. Nuorten ongelmakäyttäytyminen.....	3
1.2. Nuorten psykososiaalinen kehitys ja perhevuorovaikutus.....	4
1.3. Vanhempien kasvatuskäytännöt.....	5
1.3.1. Lapsi-vanhempisuhteen läheisyys ja vanhempien osoittama tuki.....	6
1.3.2. Vanhempien osoittama kontrolli.....	7
1.3.3. Vanhempien toteuttama valvonta.....	8
1.4. Vanhempien kasvatustyyli.....	9
1.5. Kehityksen vastavuoroisuus.....	11
2. TUTKIMUSONGELMAT	14
3. MENETELMÄ	15
3.1. Tutkittavat ja tutkimusasetelma.....	15
3.2. Mittarit.....	16
4. TULOKSET	19
4.1. Nuorten ongelmakäyttäytymisen yhteys vanhempien kasvatuskäytäntöihin.....	23
4.2. Koulusopeutumisen ja -suoriutumisen yhteys ongelmakäyttäytymiseen ja kasvatuskäytäntöihin.....	25
4.3. Sukupuolierot.....	27
5. POHDINTA	28
LÄHTEET	38

1. JOHDANTO

Nuoruusiän kehitykseen sisältyy runsaasti muutoksia niin yksilössä kuin myös tämän lähiympäristössä. Nämä muutokset luovat nuoren sopeutumiselle haasteita, jotka osa kokee ongelmallisina ja toiset sopeutuvat niihin onnistuneesti (Herman-Stahl & Petersen, 1996). Nuoren sosiaaliset vuorovaikutussuhteet voivat asettaa nuorelle ristiriitaisia odotuksia, mikä voi tuntua nuoresta rajoittavalta ja johtaa emotionaaliseen ahdistukseen tai tyytymättömyyden kokemuksiin (Siddique & D'Arcy, 1984). Jos nuorella ei ole selviytymiskeinoja kohdata kehityksen asettamia haasteita ja niiden mahdollisesti synnyttämää emotionaalista ahdistuneisuutta, saattaa hän sisäistää nämä ongelmat, jolloin ne heijastuvat masentuneisuutena tai ne voivat näyttäytyä ulospäin suuntautuneena ongelmakäyttäytymisenä, kuten päihdeidenkäyttönä tai rikollisuutena (Petersen, 1988; Petersen, Compas, Brooks-Gunn, Stemmler, Ey & Grant, 1993).

Nuorelta odotetaan aiempaa kypsempää ja monipuolisempää sosiaalisia taitoja, joiden puutetta nuori saattaa kompensoida omaksumalla muita aikuismaisia käyttäytymistapoja kuten tupakoinnin ja päihdeidenkäytön (Petersen & Ebata, 1987; Silbereisen, Noack & Reitzle, 1987). Nuoruusiän ongelmakäyttäytyminen voi siis olla merkki nuoren riittämättömistä keinoista kohdata nuoruusikään liittyvät kehitystehtävät (Petersen & Ebata, 1987; Hurrelmann, 1990; Schulenberg, Wadsworth, O'Malley, Bachman & Johnston, 1996). Ongelmakäyttäytyminen voi olla nuoren kannalta tavoitteellinen ja tarkoituksenmukainen toimintatapa, jolloin sillä on konstruktiiivinen rooli nuoren kehityksessä, kun nuori pyrkii sen kautta selviytymään kehitykseen liittyvistä haasteista (Jessor, 1986; Petersen & Ebata, 1987; Silbereisen ym., 1987; Silbereisen & Noack, 1988).

Erilaiset ongelmakäyttäytymisen muodot lisääntyvät nuoruusikään siirryttäessä (Petersen, 1988; Barrera & Li, 1996). Esimerkiksi jonkinasteista masentuneisuutta on havaittu esiintyvän nuorten normaaliväestössä lähes puolella (Kashani ym., 1987; Brooks-Gunn & Petersen, 1991). Nuoruusiän kapiointi ja rajojen kokeilu on erityisesti psykoanalyttisen näkemyksen mukaan liitetty normaaliin nuoruusiän kehitykseen (Petersen, 1988; Steinberg, 1990). Nuoruusikään liittyvä emotionaalinen kriisi on nähty jopa välttämättömäksi myöhemmän persoonallisuuden integraation kannalta (Powers, Hauser & Kilner, 1989). Tämä käsitys on kyseenalaistettu tutkimuksissa, jotka kuvaavat nuoruutta asteittaisten muutosten aikana, johon ei kuitenkaan sisälly erityistä epävakaisuutta (mm. Greenberg, Siegel & Leitch, 1983; Steinberg, 1987; Powers ym., 1989). Vaikka nuoruus sisältää kehityksellistä stressiä, joka vaatii sopeutumista, selviää suurin osa nuorista nuoruusiän siirtymästä ilman merkittäviä ongelmia ja psyykkisen ahdistuneisuuden merkkejä (Siddique & D'Arcy, 1984; Herman-Stahl & Petersen, 1996).

On kuitenkin muistettava, että merkittäväällä nuorten vähemmistöllä ilmenee sopeutumisvaikeuksia (Siddique & D'Arcy, 1984). Nuoruusiässä esiintyvien ongelmien jatkuessa usein aikuisikään on myös harhaanjohtavaa olettaa, että nuoruuteen liittyvät psykologiset ongelmat ovat normaaleja ja ohimeneviä (Petersen, 1988). Kehityksellistä jatkuvuutta on havaittu antisosiaalisessa käyttäytymisessä (Patterson, DeBaryshe & Ramsey, 1989; McCord, 1990; Stice & Barrera, 1995), päihteidenkäytössä (Windle, 1990) ja masentuneisuudessa (Harrington, Rutter & Fombonne, 1996). Toisaalta kehityksen suunnan on havaittu varhaisaikuisuuteen siirryttäessä olevan kohti aiempaa sovinnaisempaa käyttäytymistä (Jessor, Donovan & Costa, 1991). Ongelmakäyttäytyminen on usein yhteydessä myös nuoren muihin ongelmiin kuten huonoihin suhteisiin vanhempiin, heikkoon koulumenestykseen ja negatiiviseen suhtautumiseen koulua kohtaan (Barnes, 1984). Lapsen ongelmakäyttäytymisen eri muotojen on todettu olevan yhteydessä sopeutumisvaikeuksiin aikuisuudessa eri elämänoilla (Elder & Caspi, 1988). Näin ollen olisi tärkeää tunnistaa tähän ongelmakäyttäytymisen kehitysprosessiin vaikuttavat tekijät, jotta erilaisin interventioin voitaisiin mahdollisimman varhain pyrkiä tämän kielteisen kehityskulun katkaisemiseen.

Eräs keskeinen näkökulma tutkimuksissa, jotka tarkastelevat nuoruusiässä tapahtuvia kehityksellisiä muutoksia on ollut se, millainen merkitys vanhemmilla on nuoruusiän kehitysprosessissa. Usein tuodaan esille kavereiden merkittävämpi vaikutus nuoreen vanhempiin verrattuna, kun nuori hakee itsenäisyyttä vanhemmistaan ja testaa omaa autonomisuuttaan (Erickson, Crosnoe & Dornbusch, 2000). Käsitys siitä, että nuoruudessa vanhempien merkitys nuorten sosiaalistajina väistyy ikätoverien tieltä, on kuitenkin kyseenalaistettu (Greenberg, Siegel & Leitch, 1983). Vaikka kaveripiiriin merkitys lisääntyy ja sillä on merkittävä vaikutus nuoren käyttäytymiseen (Brown, 1990; Savin-Williams & Berndt, 1990), korostavat useat tutkimukset kuitenkin perheen ja vanhempien merkitystä nuoren kehityksessä (Maccoby & Martin, 1983; Grotevant & Cooper, 1986; Steinberg, 1987; Brown, 1990; Holmbeck, Paikoff & Brooks-Gunn, 1995; Bogenschneider, Wu, Raffaelli & Tsay, 1998).

Tämä tutkimus keskittyy tarkastelemaan perhevuorovaikutusta ja siinä erityisesti vanhempien kasvatuskäytäntöjen merkitystä nuoren ongelmakäyttäytymisen ilmenemisessä. Perhe on yksilön kehityksen kannalta kenties merkittävin kehityskonteksti, jonka tarkastelussa perheen vuorovaikutussuhteet on nähty merkityksellisinä (Bolger, Caspi, Downey & Moorehouse, 1988). Häiriintyneet perheprosessit ja näin ollen ongelmat sosialisointiprosesseissa ovat yhteydessä nuorten erilaisten ongelmakäyttäytymisen muotojen ilmenemiseen (Brook, Whiteman & Gordon, 1983; Barnes, 1984; Dishion & Loeber, 1985; Cox, 1996; Levy, 1997). Perheeseen liittyvien stressitekijöiden kuten läheisyyden puutteen ja kommunikointiongelmiin on havaittu olevan keskeisessä roolissa vaikuttamassa nuoren psyykkiseen hyvinvointiin (Siddique & D'Arcy, 1984).

1.1. Nuorten ongelmakäyttäytyminen

Nuorten ongelmakäyttäytyminen jaotellaan *sisäänpäinkääntyneeseen ja ulospäinsuuntautuneeseen ongelmakäyttäytymiseen* (Barber, 1992). Sisäänpäinkääntynyt ongelmakäyttäytyminen on käyttäytymisen ylikontrolloimista kun taas ulospäinsuuntautunut käyttäytymisen alikontrolloimista. Sisäänpäinkääntynyt eli internalisoiva ongelmakäyttäytyminen voi näyttäytyä masennuksena, ahdistuneisuutena, itsemurha-aikeina tai syömishäiriöinä. Ulospäinsuuntautunut eli eksternalisoiva ongelmakäyttäytyminen voi puolestaan ilmetä väkivaltaisuuksena, antisosiaalisena käyttäytymisenä, päihteidenkäyttönä, rikollisuutena, varhaiskypsänä seksuaalisuutena sekä häiritsevänä käyttäytymisenä koulussa (Barber, 1992).

Nämä ongelmakäyttäytymisen kaksi eri muotoa ovat myös yhteydessä toisiinsa. Nuorten masentuneisuuteen liittyy usein myös ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä (Kashani ym., 1987; Cantwell & Baker, 1991; Petersen ym., 1993; Harrington ym., 1996). Ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttäytymisen kohdalla voi kyse olla myös psykososiaalisen ongelmakäyttäytymisen syndroomasta, johon liittyy useita erilaisia käyttäytymisen muotoja, jotka poikkeavat nuoren käyttäytymistä kohtaan asetetuista odotuksista (Jessor, 1986).

Tässä tutkimuksessa keskitytään ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttäytymisen muodoista erityisesti nuorten päihteidenkäyttöön sekä antisosiaaliseen ja rikolliseen käyttäytymiseen. Sisäänpäinkääntyneen ongelmakäyttäytymisen tarkastelu rajautuu masentuneisuuteen, jota käytetään jatkossa depressiivisiä oireita tarkoittavana käsitteenä. Masennus voidaan jaotella masennukseen vakavana kliinisenä häiriönä (depressive disorder) ja masennusoireina (depressive symptoms) (Cantwell & Baker, 1991; Petersen ym., 1993; Harrington ym., 1996). Masennusoireista on kyse silloin, kun useita masennukseen viittaavia oireiluja esiintyy samanaikaisesti, mutta kyseessä ei kuitenkaan ole vielä häiriö, joka vaikeuttaisi yksilön toimintakykyä (Cantwell & Baker, 1991). Sisäänpäinkääntyneen ongelmakäyttäytymisen tutkimuksissa esiintyykin selkeästi kaksi eri linjaa: toinen keskittyy vakavan kliinisen depression tarkasteluun, jota tutkitaan tyypillisesti kliinisesti määritetyissä otoksissa sekä depressiivisten oireiden tarkasteluun, jota puolestaan tutkitaan nuorten otoksista kouluista ja yhteisöistä (Brooks-Gunn & Petersen, 1991). Tämä tutkimus edustaa jälkimmäistä menettelytapaa.

1.2. Nuorten psykososiaalinen kehitys ja perhevuorovaikutus

Perheen vuorovaikutussuhteet määritellään uudelleen nuoren tullessa puberteetti-ikään (Papini, Datan & McCluskey-Fawcett, 1988). Nuoren kehityksessä tapahtuvat muutokset vaativat uudenlaista sopeutumista perhesysteemin tasapainon saavuttamiseksi sekä muutoksia nuoren ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa nuoren lisääntyneen kypsyyden ja aikuistumisen myötä (Petersen, 1988). Vuorovaikutuksen tulisi muuttua siten, että se huomioisi nuoren lisääntyneen kompetenssin ja autonomisuuden tarpeen (Petersen & Ebata, 1987).

Steinberg (1988) osoitti tutkimuksessaan, että puberteetti lisää nuoren autonomiaa sekä nuoren ja vanhemman välisiä konflikteja ja samalla vähentää läheisyyttä lapsen ja vanhemman välillä. Sopeutuminen nuoren murrosiän muutoksiin näkyy perhevuorovaikutuksessa affektiivisen vuorovaikutuksen vähenemisenä, kun taas vuorovaikutus mahdollistaa aiempaa enemmän oman mielipiteen ilmaisemisen eli oman yksilöllisyyden osoittamisen (Papini ym., 1988). Myös Papini, Roggman ja Anderson (1991) havaitsivat perheen vuorovaikutuksessa ja tunnesuhteissa tapahtuvan emotionaalista loitonemista lapsen ja vanhemman välillä. Samalla oli kuitenkin havaittavissa nuoren vanhempiensa kokeman kiintymyksen merkitys nuoren kyvyissä sopeutua nuoruusiän siirtymään.

Konfliktit nuori-vanhempisuhteessa liittyvät usein vanhemman osoittamaan kontrolliin; nuoret hakevat käyttäytymisellään suurempaa autonomiaa vanhempien asettamista rajoituksista ja vanhemmat puolestaan pyrkivät edelleen kontrolloimaan lastensa käyttäytymistä (Gecas & Seff, 1990). Perinteinen käsitys näkee nuoruuden myrskyisenä aikana nuoren ja vanhemman välillä, mutta tämä käsitys ei kuitenkaan saa tukea tutkimuksista. Niissä on käynyt ilmi, että suurimmalla osalla nuorista suhteet vanhempiin säilyvät läheisinä ja harmonisina, eikä konfliktien määrässä tapahdu dramaattista muutosta lapsen tullessa murrosikänsä (Petersen, 1988; Powers ym., 1989; Steinberg, Elmen & Mounts, 1989; Gecas & Seff, 1990; Steinberg, 1990). Vuorovaikutus muuttuu aiempaa vastavuoroisemmaksi, eikä sitä kuvaa lapsen ja vanhemman välisen siteen katkeaminen, kuten useat varhaisemmat käsitykset nuoren kehityksestä sen määrittelevät (Grotevant & Cooper, 1986).

Nuoren kehityksen kannalta onnistuneessa perhevuorovaikutuksessa nuoren ja vanhempien välinen suhde muuttuu entistä vastavuoroisemmaksi. Nuori turvaa edelleen vanhempiinsa, mutta vuorovaikutussuhde ei enää perustu niin vahvasti vanhemman auktoriteettiin vaan se muuttuu entistä keskustelevämmäksi ja toista kunnioittavammaksi (Steinberg, 1990; Holmbeck ym., 1995). Nuoren on näin ollen mahdollista osoittaa aiempaa enemmän autonomiaa ja vastuullisuutta perheessä osallistumalla esimerkiksi keskusteluihin ja päätöksentekoon (Petersen & Ebata, 1987; Petersen, 1988). Nuoren kehityksen kannalta suotuisissa kasvatustavoissa korostuu vanhempien herkkyyden nuoren kehityk-

sellisille tarpeille, nuoren ja vanhemman välisten ristiriitojen tiedostaminen sekä vanhemman tarkoituksenmukainen toiminta ristiriitatilanteissa (Holmbeck ym., 1995). Kun nuoren ja vanhemman välillä vallitsee vahva tunneside ja tukea-antava, hyväksyvä ilmapiiri, joka sietää samalla erimielisyyksiä ja nuoren osoittamia itsenäistymispyrkimyksiä, on perhevuorovaikutus nuoren kehityksen kannalta optimaalista (Powers ym., 1989; katsaus; Steinberg, 1990).

Vuorovaikutustavat, jotka mahdollistavat mielipiteen ilmaisun emotionaalisen läheisyyden värittämässä perheilmapiiirissä, on havaittu merkittäviksi nuoren kehityksen kannalta edesauttamassa nuoren identiteetin, roolinottokyvyn, egon ja yksilöllisyyden kehittymistä (Hauser ym., 1984; Grotevant & Cooper, 1985; Grotevant & Cooper, 1986). Vanhemmat ehkäisevät tai mahdollistavat nuoren osallistumista perheen vuorovaikutukseen rajoittavien ja kannustavien vuorovaikutustapojen kautta, ja ovat näin ollen vaikuttamassa nuoren egon kehittymiseen (Hauser ym., 1984). Tuloksien tarkastelussa tulee muistaa se, että myös nuorella on aktiivinen rooli tässä vuorovaikutuksessa: hän ei ainoastaan reagoi vanhempien käyttäytymiseen vaan on aktiivinen toimija omine vuorovaikutustapoineen (Hauser ym., 1984). Vuorovaikutusprosessin vastavuoroisuus on tämän tutkimuksen keskeisimpiä lähtökohtia, johon palataan vielä myöhemmin.

Perhevuorovaikutuksessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat nuoren käyttäytymiseen ja psyykkiseen terveyteen (Grotevant & Cooper, 1986; Steinberg, 1990). Lapsen kehityksessä tapahtuvat muutokset ja niihin liittyvät muutokset nuoren ympäristössä vaativat vanhemmilta edellä kuvattuja entistä joustavampia ja vastavuoroisempia toimintatapoja, jotka onnistuessaan heijastuvat nuoren positiivisina toimintatapoina (Holmbeck ym., 1995). Jos perheen vuorovaikutus ei sopeudu nuoren kehityksen myötä tulleisiin muutoshaasteisiin eli se ei vahvista nuoren kypsempää käyttäytymistä ja osallistumista vuorovaikutukseen, voi se olla riskitekijänä myöhemmille vakaville ongelmille nuoren kehityksessä (Petersen & Ebata, 1987).

1.3. Vanhempien kasvatuskäytännöt

Keskeisiä kasvatuskäytäntöjä nuoren ongelmakäyttämisen kannalta ovat vanhemmuuteen liittyvä *tuki* eli vanhempien lastaan kohtaan osoittama huolenpito, kiintymys, hyväksyntä ja rakkaus sekä *kontrolli*, johon liittyy kurinpitoa, rangaistuksia ja valvontaa (Barnes & Farrell, 1992). Ongelmat vanhempien osoittamassa tuessa ja kontrollissa on havaittu merkittäväksi tekijäksi nuoren ongelmakäyttämisen kehittämisessä (Gecas & Seff, 1990). Puutteet vanhempien osoittamassa tuessa ja kontrollissa ennustavat esimerkiksi nuorten päihteidenkäyttöä (Stice & Barrera, 1995), jonka esiintymisessä myös

vanhempien valvonnalla on tärkeä rooli (esim. Barnes, Reifman, Farrell & Dintcheff, 2000). Tuki on määritelty vanhempien toimintatavoiksi, jotka osoittavat lapsen olevan hyväksytty ja rakastettu (Barnes ym., 2000). Vanhempien osoittamaan tukeen liittyy läheisesti myös lapsi-vanhempisuhteen laatu eli kuinka läheiset suhteet lapsella ja vanhemmalla on sekä millaiseksi kiintymyssuhde on muodostunut. Kontrolli voidaan taas puolestaan määritellä toiminnoiksi, joilla vanhempi pyrkii ohjaamaan lapsen käyttäytymistä oman hyväksyttävän käyttäytymismallinsa mukaisesti (Barnes ym., 2000). Valvonnan käsitteellä viitataan siihen, että vanhempi pyrkii olemaan tietoinen lapsensa olinpaikasta, tekemisistä ja seurasta (Stattin & Kerr, 2000). Nämä kasvatuskäytännöt ovat myös vuorovaikutuksessa keskenään vaikuttamassa lapsen ongelmakäyttäytymisen kehittymiseen kuten seuraavista tarkasteluista käy ilmi.

1.3.1. Lapsi-vanhempisuhteen läheisyys ja vanhempien osoittama tuki

Lapsi-vanhempisuhteen läheisyys ja vanhempien osoittama tuki on havaittu useissa tutkimuksissa merkittäväksi tekijäksi ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttäytymisen vähäiselle esiintymiselle sekä nuoren paremmalle psyykkiselle sopeutuvuudelle ja sosiaaliselle kompetenssille (Barnes, 1984; Kandel & Andrews, 1987; Petersen & Ebata, 1987; Gecas & Seff, 1990; Lamborn, Mounts, Steinberg & Dornbusch, 1991; Papini & Roggman, 1992; Windle & Miller-Tutzauer, 1992; Farrell & Barnes, 1993; Holmbeck ym., 1995; Barrera & Li, 1996; Bogenschneider ym., 1998). Puutteet vanhempien osoittamassa tuessa on liitetty nuoren alhaiseen itsetuntoon, joka voi selittää yhteyttä nuoren ongelmakäyttäytymiseen (Patterson, 1988). Alhainen itsetunto ja riittämättömyden tunne liittyvät lapsen masentuneisuuteen, kun vanhemmat ovat kriittisiä ja lapsen tavoittamattomissa (Burge & Hammen, 1991). Vanhempien tuki ja läheinen suhde vanhempiin antavat nuorelle hyvät lähtökohdat kontrolloida omaa käyttäytymistään, jolloin nuori myös epätodennäköisemmin liittyy poikkeavaan kaveripiiriin (Barrera & Li, 1996). Kandel ja Andrews (1987) osoittivatkin vanhempien osoittaman läheisyyden vaikuttavan sekä suoraan nuoren päihteidenkäyttöön sitä vähentäen että epäsuorasti nuoren kaveripiirin valinnan kautta.

Sillä, millaiseksi nuori kokee kiintymyssuhteen vanhempiinsa, on tärkeä merkitys nuoren psyykkiselle sopeutuvuudelle. Vahva kiintymyssuhde vanhempiin on yhteydessä vähäiseen masentuneisuuden ja ahdistuneisuuden ilmenemiseen (Greenberg ym., 1983; Armsden & Greenberg, 1987; Papini ym., 1991; Papini & Roggman, 1992). Kiintymys vanhempien ja lasten välillä on liitetty myös vähäiseen ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttäytymisen esiintymiseen (Gove & Grutchfield, 1982; Sokol-Katz, Dunham & Zimmerman, 1997). Tutkimusten tulokset tukevat käsitystä siitä, että läheinen

vuorovaikutussuhde vanhempiin on yhteydessä nuoren psyykkiseen hyvinvointiin. Läheisyys vanhempiin näyttäisi siis olevan merkittävä tekijä nuoren psykososiaaliselle kehitykselle sen sijaan, että nuoren tulisi irrottautua emotionaalisesti vanhemmistaan (Steinberg, 1990; Papini & Roggman, 1992). Papini ym. (1991) näkevätkin kiintymysteorian eräänä keskeisenä viitekehyksenä varhaisnuoren psykososiaaliselle kehitykselle. Nuori turvautuu muutoksien aiheuttaman stressin keskellä vanhempiinsa, jolloin tämän kiintymyssuhteen laatu voi suojata nuorta masentuneisuuden ja ahdistuneisuuden tunteilta.

1.3.2. Vanhempien osoittama kontrolli

Vanhempien osoittaman kontrollin vaikutukset nuoren kehitykselle ovat hieman monitahoisemmat kuin tutkimustulokset tuen ja läheisyyden kohdalla (Gecas & Seff, 1990). Sopiva määrä kontrollia on nähty positiiviseksi tekijäksi, mutta liiallinen määrä tai liian vähäinen määrä voivat puolestaan olla nuoren kehityksen kannalta ongelmallisia (Barnes ym., 2000). Kontrolli voidaan jakaa kahteen eri muotoon eli käyttäytymisen kontrollointiin ja psykologiseen kontrolliin (Steinberg, 1990; Barber, 1996). Nämä muodot kuvaavat kahta eri sosialisointialuetta. Lapsi tarvitsee tarpeellisen määrän käyttäytymisen säätelyä, jotta hän oppii sosiaaliseen vuorovaikutukseen sisältyvät säännöt. Lisäksi hän tarvitsee tarpeellisen määrän psykologista autonomiaa, jotta hän oppii olevansa sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta pystyvä yksilö omana persoonallisena itsenään (Barber, Olsen & Shagle, 1994).

Näillä kahdella eri kontrollimuodolla on havaittu erilaisia vaikutuksia nuoren ongelmakäyttäytymiseen. Puutteellinen käyttäytymisen kontrolli eli ympäristö, joka ei tarjoa riittävästi säätelyä lapsen käyttäytymiselle, on yhteydessä ulospäinsuuntautuneeseen ongelmakäyttäytymiseen. Liiallinen psykologinen kontrolli eli ympäristö, joka häiritsee lapsen psykologista ja emotionaalista kehitystä, on yhteydessä sisäänpäinkääntyneeseen ongelmakäyttäytymiseen (Steinberg, 1990; McCord, 1990; Barber, 1992; Barber ym., 1994; Barber, 1996; Gray & Steinberg, 1999). Näitä havaittuja yhteyksiä tukevat tutkimukset kasvatustyyleistä (ks. sivu 10), joissa sallivaan kasvatustyyliin on liitetty lapsen impulsivisuus ja aggressiivisuus sekä autoritaariseen kasvatustyyliin lapsen vetäytyneisyys ja vähäinen sosiaalinen aloitteellisuus (Maccoby & Martin, 1983; Barber, 1992). Autoritaarinen kasvatustyyli, johon liittyy liiallinen psykologinen kontrollointi, voi johtaa sisäänpäinkääntyneeseen ongelmakäyttäytymiseen esiintymiseen samalla kuitenkin vähentäen ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä kuten päihteidenkäyttöä (Baumrind, 1991). Salliva kasvatustyyli, jossa käyttäytymisen kontrollointia on liian vähän, on puolestaan yhteydessä nuoren sosiaaliseen kompetenssiin ja itseluottamukseen, mutta samalla siihen liittyy myös poikkeavaa käyttäytymistä ja päihteidenkäyttöä (Baumrind, 1991; Lamborn ym.,

1991). Erityisesti nuoruusiässä näiden kahden eri kontrollimuodon merkitys nuoren kehitykselle korostuu: keskeisessä asemassa on psykologisen autonomian ja suuremman käyttäytymisen vapauden hakeminen (Barber ym., 1994). Kehittyvä nuori tarvitsee psykologista autonomiaa sekä käyttäytymisen säätelyä (Barber, 1992) ja tässä sosiaalisesti pystyvän käyttäytymisen kehittämisessä vanhempien tarjoamat ohjausmenettelyt ovat keskeisiä.

Kontrollin vaikutukset nuoren käyttäytymiselle ovat erilaiset riippuen siitä, onko kontrolli pakottavaa (coercive control) eli autoritaarista vai johdattelevaa (inductive control) eli auktoritatiivista (Gecas & Seff, 1990; Barnes ym., 2000). Pakottava kontrolli voi sisältää huutamista, uhkailua ja lyömistä kun taas johdatteleva kontrolli ilmenee vanhempien selvittelyinä siitä, miksi nuori teki väärin ja kuinka hänen odotetaan käyttäytyvän tulevaisuudessa (Barnes ym., 2000). Autoritaarinen kontrolli näyttää kielteisesti nuoren sosiaalistumisessa kun taas auktoritatiivisella kontrollilla on positiivisia vaikutuksia (Gecas & Seff, 1990). Barnes ja Farrell (1992) havaitsivat pakottavan kontrollityylin olevan yhteydessä nuoren ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttämiseen esiintymiseen.

Liiallinen tai liian vähäinen kontrollointi ilmenee perheessä myös systeemisellä tasolla perhekoheesiossa eli niissä sitomisen ja autonomisuuden tasoissa, joita perheenjäsenet perhevuorovaikutuksessa kokevat (Barber, 1992; Farrell & Barnes, 1993). Nuoren ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttämisen muodot ovat yhteydessä löyhään (disengaged) perheympäristöön. Vanhemmat eivät tällöin pysty tarjoamaan tarpeeksi valvontaa suojellakseen lastaan muun ympäristön vaikutuksilta. Sisäänpääntyneet ongelmakäyttämisen muodot ovat puolestaan yhteydessä voimakkaaseen perhekoheesioon, jolloin lapsen omaa psykologista autonomiaa on häiritetty (Barber, 1992). Onnistuneesti differentioituneissa perheissä perheenjäsenet kokevat riittävästi sitoutumista, mutta samalla säilyttävät oman autonomisuutensa (Barber ym., 1994). Farrell ja Barnes (1993) osoittivat puolestaan tutkimuksessaan, että mitä runsaampi perhekoheesio oli, sitä enemmän esiintyi myös positiivista nuorten käyttämistä. Tutkimuksen tulokset ovat siis osittain ristiriidassa aiempien tuloksien kanssa, joissa keskimääräinen määrä koheesiota on havaittu parhaimmaksi vaihtoehdoksi nuoren kehityksen kannalta.

1.3.3. Vanhempien toteuttama valvonta

Kontrollin käsitteeseen läheisesti liittyvällä valvonnalla on myös tärkeä rooli nuoren ongelmakäyttämisen esiintymisessä. Barnes ym. (2000) osoittivat pitkittäistutkimuksessaan, että ”tehokas” vanhemmuus, joka sisältää erityisesti vanhempien osoittaman tuen ja valvonnan, on tärkeä tekijä estämässä nuoren alkoholinväärikäytön aloittamista kuin sen jatkumistakin. Vanhempien tuen havaittiin ole-

van yhteydessä alkoholinvääriinkäyttöön valvonnan kautta: lapset, jotka kasvavat tukea-antavassa ilmapiiirissä ovat todennäköisesti vastaanottavaisempia vanhempien valvonnalle nuoruudessa. Tämä huomio on yhteneväinen Baumrindin auktoritatiiviseen kasvatustyyliin liittyvien tutkimusten kanssa (ks. sivu 11). Niiden vanhempien lapset, jotka asettavat rajoja eli valvovat nuoren käyttäytymistä ja ovat vastavuoroisia eli osoittavat tukea ja hyväksyntää, osoittavat sopeutuvinta käyttäytymistä (Barnes ym., 2000). Myös Barnes ja Farrell (1992) osoittivat vanhempien valvonnan ja tuen merkityksen sosiaalistamisprosessissa nuorten alkoholinvääriinkäytön ja muun ongelmakäyttämisen estäjänä. Vanhempien osoittamalla valvonnalla oli suora vaikutus nuoren alkoholinkäyttöön.

Päihteidenkäytön lisäksi puutteet vanhempien valvonnassa näyttäytyvät nuoren antisosiaalisessa ja rikollisessa käyttäytymisessä (McCord, 1979; Loeber & Dishion, 1983; Patterson & Stouthamer-Loeber, 1984; Snyder & Patterson, 1987; Rutter, Giller & Hagell, 1998). Vanhempien valvonnan merkitys ongelmakäyttämismiselle näyttää välittyvän kaveriorientaation kautta (vrt. Patterson ym., 1989). Kun nuori on jo aloittanut päihteidenkäytön, on vanhempien valvonnalla tällöin siihen epäsuora vaikutus kavereiden valinnan kautta (Kandel & Andrews, 1987). Vanhempien on siis tarpeen tietää, missä heidän lapsensa ovat, kenen kanssa ja mitä he ovat tekemässä. Merkittävää näyttäisi myös olevan se, kuinka vanhemmat tämän tiedon saavat. Vanhempien osoittama valvonta on merkittävää nuoren poikkeavan käyttämisen esiintymisen kannalta, mutta erityisesti siinä tapauksessa, että nuori itse kertoo (child disclosure) vanhemmille tekemisistään (Kerr & Stattin, 2000; Rönkä & Poikkeus, 2000; Stattin & Kerr, 2000). Nämä tulokset tuovat uuden näkökulman aiempiin tutkimustuloksiin verrattuna korostamalla nuoren ja vanhemman kommunikoinnin merkitystä eikä niinkään vanhemman valvonta- ja kontrollointipyrkimyksiä. Myös Cernkovich ja Giordano (1987) havaitsivat lapsen ja vanhemman onnistuneen kommunikoinnin merkityksen vähäiselle ongelmakäyttämisen esiintymiselle.

1.4. Vanhempien kasvatustyyli

Vanhempien toiminnan merkitystä nuoren psykososiaalisessa kehityksessä ja sen ongelmassa voidaan tarkastella myös vanhempien kasvatustyylien näkökulmasta. Darling ja Steinberg (1993) näkevät sosialisatioprosessin vanhempien kasvatustyylin ja kasvatuskäytäntöjen integraationa. Kasvatustyyli koostuu niistä asenteista, joita lapselle osoitetaan ja jotka luovat emotionaalisen ilmapiiirin vanhempien toiminnalle. Siitä käy ilmi vanhemman suhtautuminen lapseen eikä niinkään lapsen käyttämiseen. Kasvatuskäytännöt ovat toimia, joilla on tietty sisältö ja sosiaalistamistavoite. Kasvatustyyli toimii kasvatuskäytäntöjen kautta vaikuttaen nuoren käyttämiseen eli kasvatustyyli voidaan nähdä kon-

tekstina, joka välittää tiettyjen kasvatuskäytäntöjen vaikutuksia. Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ja Dornbusch (1994) jaottelevat perhesosialisaatioteorioissa kaksi eri suuntausta: *typologisen* ja *dimensionaalisen*. Typologisessa suuntauksessa pyrkimyksenä on vanhemmuusilmapiirin tavoittaminen, jolloin erilaisia vanhemmuuskäytäntöjä tai -ulottuvuuksia tarkastellaan, jotta pystytään luomaan kuvaa laajemmasta vanhemmuusmallista eli kasvatustyylistä ja sen yhteyksistä lapsen sosiaalistumiseen. Dimensionaalisisessa suuntauksessa puolestaan tarkastellaan erilaisia yksittäisiä näkökulmia lapsi-vanhempisuhteessa kuten hyväksyntää tai kontrollia, pyrkimyksenä osoittaa niiden yhteyksiä lapsen sopeutumiseen. Kyseessä on tällöin kasvatuskäytäntö. Tämä tutkimus edustaa dimensionaalista näkökulmaa, mutta koska tutkimukset vanhempien kasvatustyyleistä tukevat edellä esiteltyjä käsityksiä kasvatuskäytäntöjen merkityksestä sekä nuoren psykososiaaliselle kehitykselle että ongelmakäyttäytymisen kehittymiselle ja nämä kaksi käsitettä ovat hyvin lähellä toisiaan, on myös vanhempien kasvatustyyliä syytä lyhyesti tarkastella.

Kasvatustyylien tarkastelua ohjaa jaottelu kahdella eri ulottuvuudella, joista *vaativuus* (demandingness) kuvaa sitä, kuinka vanhemmat asettavat lapsensa käytökselle rajoituksia (Martin & Maccoby, 1983; Baumrind, 1989; Baumrind, 1991). Vanhempien *vastavuoroisuus* (responsiveness) puolestaan kuvaa vanhempien osoittamaa lämpöä ja hyväksyntää sekä herkkyyttä lapsen tarpeita kohtaan. Tämä jaottelu pohjautuu siihen, kuinka vanhemmat kontrolloivat lastensa käyttäytymistä ja kuinka lapsi koee suhteen vanhempaan positiiviseksi ja tukea-antavaksi (Maccoby & Martin, 1983; Barber, 1992). Jaottelu vanhempien osoittaman lämmön, hyväksynnän tai osallistumisen ja vanhempien kontrollin tai ankaruuden kesken on ollut hyvin yleistä teorioissa, jotka tarkastelevat sosialisatiota perhekontekstissa (Lamborn ym., 1991). Nämä kaksi vanhemmuuden ulottuvuutta ilmenevät myös vanhempien kasvatuskäytäntöjen tarkasteluissa.

Baumrind (1991) on jaotellut neljä erilaista kasvatustyyliä. *Auktoritatiivinen* (authoritative) vanhemmuus sisältää runsaasti vaativuutta lasta kohtaan lapsen kehitysvaiheen rajoissa sekä lisäksi vanhempien osoittamaa vastavuoroisuutta. Vanhemmat ohjaavat lastaan johdonmukaisesti asettamiensa sääntöjen puitteissa, mutta samalla kannustavat tätä itsenäisyyteen ja yksilöllisyyteen. Vanhempien asettamat säännöt perustellaan ja niistä myös keskustellaan perheessä. Vanhemmat osoittavat lämpöä lastaan kohtaan, he ovat kannustavia sekä osallistuvia. *Autoritaarisessa* (authoritarian) kasvatustyyliässä esiintyy myös suuria vaatimuksia lasta kohtaan, mutta vähän vastavuoroisuutta. Lapsen käyttäytymistä pyritään tiukasti kontrolloimaan ilman lapsen ja vanhemman välillä käytäviä keskusteluita. Autoritaarinen vanhempi korostaa tottelevaisuutta ja auktoriteettien kunnioitusta. *Sallivassa* (permissive/indulgent) kasvatustyyliässä esiintyy puolestaan runsaasti vastavuoroisuutta lapsen tarpeille sekä autonomisuuteen ohjaamista ilman lapsen toiminnan kontrollointipyrkimyksiä. *Laiminlyövä* (neglec-

ting/unengaged) vanhemmuus sisältää vähäisissä määrin niin vaativuutta kuin vastavuoroisuutta. Vanhemmat eivät kontrolloi lapsensa käyttäytymistä eivätkä kannusta tätä autonomisuuteen. (Maccoby & Martin, 1983; Baumrind, 1989; Baumrind, 1991)

Tutkimuksissa vertailut näiden kasvatustyylien kesken ovat osoittaneet auktoritatiivisen kasvatustyylin, jossa hyväksyntä ja kontrolli nuoren itsenäistymispyrkimyksiä kohtaan ovat tasapainossa, tehokkaimmaksi nuoren psykososiaaliselle kehitykselle (Baumrind, 1991; Lamborn ym., 1991; Steinberg ym., 1994; Shucksmith, Hendry & Glendinning, 1995; Fletcher, Steinberg & Sellers, 1999). Auktoritatiivisen vanhemmuuden on havaittu olevan yhteydessä lapsen sosiaaliseen kompetenssiin ja vastuulliseen käyttäytymiseen (Maccoby & Martin, 1983; Baumrind, 1989; Chen, Dong & Zhou, 1997), autonomisuuden kehittymiseen (Pardeck & Pardeck, 1990; Smetana, 1995) sekä vähäiseen ongelmakäyttäytymiseen (Baumrind, 1989; Lamborn ym., 1991; Steinberg ym., 1994; Shucksmith ym., 1995; Weiss & Schwarz, 1996; Shek, 1997; Rönkä & Poikkeus, 2000). Auktoritatiiviseen vanhemmuuteen sisältyvät kontrolli, autonomian hyväksyminen sekä osallistuminen lapsen elämään ovat tässä prosessissa merkittävässä roolissa (Gray & Steinberg, 1999). Nämä tulokset ovat samansuuntaisia kuin tutkimustulokset vanhempien kasvatuskäytäntöjen kohdalla, joissa läheisyys ja kontrolli ovat merkittävässä roolissa nuoren sopeutuvuuden kannalta. Laiminlyövä vanhemmuus, josta puuttuu niin kontrolli kuin nuorta kohtaan osoitettu hyväksyntäkin, on yhteydessä nuoren ongelmakäyttäytymiseen ja sopeutumisongelmiin (Pulkkinen, 1983; Baumrind, 1991; Lamborn ym., 1991; Steinberg ym., 1994; Shucksmith ym., 1995; Weiss & Schwarz, 1996; Shek, 1997). Ongelmakäyttäytymisen esiintyminen on liitetty myöskin autoritaariseen sekä sallivaan kasvatustyyliin, joissa nämä kaksi vanhemmuuden ulottuvuutta eivät puolestaan ole tasapainossa keskenään. Autoritaarisen ja sallivan kasvatustyylin kohdalla vaikutukset riippuvat siitä, mikä kehityksen osa-alue on tarkastelun kohteena (Baumrind, 1991; Lamborn ym., 1991). Näiden kasvatustyylien yhteyttä nuoren ongelmakäyttäytymiseen tarkasteltiin jo edellä vanhempien osoittaman kontrollin yhteydessä.

1.5. Kehityksen vastavuoroisuus

Perinteisesti vanhemmat on nähty sosialisatioprosessin subjekteina, jotka opettavat prosessin objekteille eli lapsille niitä arvoja ja käyttäytymistapoja, joita pidetään sopivina ja tärkeinä lapsen siirtyessä toimimaan aikuisten maailmassa (Bolger ym., 1988). Vaikka vanhempien roolista nuoren ongelmakäyttäytymisen kehittymiseen on vahvoja todisteita, on tärkeää huomata, että lapsen ongelmallinen käyttäytyminen voi puolestaan johtaa kielteisiin vanhempien sosiaalistamiskäytäntöihin ja negatiivi-

seen perheympäristöön (Barnes & Farrell, 1992). Perinteisestä yksisuuntaisesta vaikuttamisesta onkin siirrytty tarkastelemaan yksilön kehitystä vastavuoroisten vaikutusten kautta. Useat tutkimukset korostavat vastavuoroisuuden tarkastelun merkitystä lapsen ja tämän ympäristön välillä: lapsi vaikuttaa omalta osaltaan käyttäytymisellään ympäristön reaktioihin häntä kohtaan (Snyder & Patterson, 1987; Patterson, 1988; Elder & Caspi, 1988; Bolger ym., 1988; McCord, 1990; Rutter ym., 1998) ja näin ollen luo omaa kehitysprosessiaan.

Nuoren antisosiaalisen käyttäytymisen kehityksellisessä mallissa (Snyder & Patterson, 1987; Patterson ym., 1989) näyttäytyy hyvin se, kuinka lapsen käyttäytyminen tietyssä vaiheessa johtaa ennustettavissa oleviin reaktioihin lapsen sosiaalisessa ympäristössä seuraavassa kehitysvaiheessa. Tutkimukset ovat osoittaneet yhteyksiä tiettyjen vanhemmuuskäytäntöjen ja ongelmakäyttäytymisen muotojen välillä, mutta nuoren antisosiaalisen käyttäytymisen kehityksellisen mallin kautta voidaan saada selvyttä siitä, millaisten prosessien kautta nämä yhteydet voivat muodostua (Patterson, 1988). Varhaislapsuuden heikko vanhempien kuri ja valvonta johtaa lapsen käyttäytymisongelmiin, jotka kouluiässä ovat yhteydessä heikkoon koulusuoriutumiseen sekä ikätovereiden osoittamaan hyljeksintään. Tämä lisää riskiä masentuneisuuteen ja liittymiseen poikkeaviin ikätoveriryhmiin. Poikkeavan kaveripiirin kautta nuori ajautuu helposti rikollisuuteen (Snyder & Patterson, 1987; Patterson ym., 1989). Perhevuorovaikutuksessa omaksutut ongelmalliset vuorovaikutustavat yleistyvät siis lapsen muihin vuorovaikutussuhteisiin (Patterson, 1988). Lapsi on oppinut olemaan tottelematon ja tällainen vastahakoinen käyttäytymistapa johtaa helposti ongelmiin kouluympäristössä sekä ikätovereiden keskuudessa, mikä taas voi alhaisen itsetunnon ja masentuneisuuden kautta ohjata lasta ongelmakäyttäytymisen suuntaan (Patterson, 1988). Poikkeava käyttäytyminen hankaloittaa puolestaan lapsen kasvatusta. Kehityksen vastavuoroisuus voi olla selittämässä myös ongelmakäyttäytymisen kehityksellistä jatkuvuutta. Yksilö saattaa toistaa omaksumiaan ei-adaptiivisia käyttäytymismallejaan kehitysvaiheesta toiseen tai/ja samalla valikoitua jatkuvasti sellaisiin ympäristöihin, jotka vahvistavat ja ylläpitävät hänen poikkeavia piirteitään (Elder & Caspi, 1988).

Nuoruusiän kehityksen tarkastelu perhekontekstissa onkin siirtynyt vastavuoroisten vaikutusten tarkasteluun; kuinka perhe vaikuttaa kehittyvään nuoreen ja kuinka kehittyvä nuori vaikuttaa perheprosesseihin (Petersen, 1988; Powers ym., 1989). Tutkimukset ovat saaneet uuden suunnan nuoren kehityksen tarkastelussa, kun ne ovat siirtyneet sosiaalistamisen yksisuuntaisista vanhempi-lapsimalleista kohti enemmän vastavuoroisia ja systeemisiä lähestymistapoja (Steinberg, 1987). Perhe vaikuttaa nuoren kehitykseen, mutta samalla nuoren kehitykseen liittyvät tekijät kuten puberteetti ja kognitiiviset muutokset, vaikuttavat perheen vuorovaikutukseen (Powers ym., 1989). Lapsen ongelmakäyttäytymi-

sen on todettu johtavan kielteisiin vanhempien käytäntöihin kuten vanhempien vähäisempään tuen osoittamiseen ja negatiiviseen perheympäristöön (Barnes & Farrell, 1992; Barrera & Li, 1996).

Kehityksen tutkimisessa on yleisenä vaikeutena osoittaa kausaalisuhteita lapsen käyttäytymisen ja ympäristön reaktioiden välillä (Powers ym., 1989; Gecas & Seff, 1990; Barber ym., 1994). Esimerkiksi nuoren autonomian kehitykselle on havaittu suotuisaksi auktoritatiivinen kasvatustyyli (esim. Baumrind, 1991). Tämän yhteyden tarkastelussa tulevat ilmi ongelmat kausaalisuuden osoittamisessa: kuvastaako tämä havaittu yhteys vanhempien panosta autonomian kehittymiselle vai vanhempien vastavuoroisuutta heidän aiempaa autonomisempaa lastaan kohtaan (Powers ym., 1989)? Pitkittäistutkimuksissa on käynyt ilmi vaikutusten vastavuoroisuus: vanhempien osoittamat puutteet tuessa ja kontrollissa eivät ainoastaan ennustaneet nuorten päihteidenkäyttöä vaan myös nuorten päihteidenkäyttö oli yhteydessä alhaisempiin tasoihin vanhempien tuessa ja kontrollissa (Stice & Barrera, 1995). Nuoren ongelmakäyttäytyminen voi johtua häiriintyneistä perhevuorovaikutussuhteista tai se voi olla niihin syynä.

Tässä tutkimuksessa pyritään tavoittamaan tämä vuorovaikutusprosessin vastavuoroisuus tarkastelemalla vanhempien kasvatuskäytäntöjen vaikutuksia nuoren ongelmakäyttäytymiseen ja samalla nuoren ongelmallisen käyttäytymisen heijastumista vanhempien käyttämiin kasvatuskäytäntöihin. Tutkimuksen lähtökohtana on oletus, että ainoastaan vanhemmat eivät ole vaikuttamassa nuoren kehitysprosessiin omalla toiminnallaan vaan myös nuori itse vaikuttaa siihen, millaiseksi vuorovaikutus nuoren ja vanhemman välillä muodostuu.

2. TUTKIMUSONGELMAT

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin seuraavia tutkimusongelmia:

1. Miten vanhempien käyttämät kasvatuskäytännöt (valvonta, läheisyys, kontrolli) ennustavat nuorten sisäänpäinkääntynyttä ja ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä?
2. Ennustaako nuorten ongelmakäyttäytyminen vanhempien käyttämiä kasvatuskäytäntöjä?
3. Missä määrin nuorten kouluosoituminen ja -suoriutuminen välittävät vanhempien kasvatuskäytäntöjen ja ongelmakäyttäytymisen välisiä yhteyksiä?
4. Millaisia eroja näissä yhteyksissä on tyttöjen ja poikien välillä?

3. MENETELMÄ

3.1. Tutkittavat ja tutkimusasetelma

Tutkimus perustuu Keski-Ruotsissa vuosina 1998 ja 2000 toteutettuun pitkittäistutkimukseen (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000; Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000). Tutkimuksen perusjoukkona oli Örebron kaupungin (13 koulua) kaikki kahdeksansilla luokilla vuonna 1998 olleet oppilaat (N=1351) sekä heidän vanhempansa. Ennen aineistonkeruuta kunkin nuoren vanhemmalta pyydettiin kirjallinen suostumus nuoren tutkimukseen osallistumisesta. Kymmenen nuoren vanhemmat eivät antaneet lupaa lapsensa osallistumiseen.

Ensimmäisellä mittauskerralla lokakuussa 1998 tutkimukseen osallistui 1266 kahdeksaluokkalaista (93.7% perusjoukosta) 14-15 -vuotiasta nuorta (iän mediaani 14). Tyttöjä heistä oli 673 (53.1%) ja poikia 593 (46.8%). Nuoret täyttivät kyselylomakkeet koulutuntien aikana. Kyselylomakkeiden kysymykset koskivat muun muassa koulusopeutumista, ongelmakäyttäytymistä ja perheen vuorovaikutusta. Nuorista 75.4% asui kummankin biologisen vanhempansa kanssa. Äidin kanssa asui 13.3%, isän kanssa 2.5%, äidin ja isäpuolen kanssa 6.5%, isän ja äitipuolen kanssa 1.3% ja loput (0.9%) asuivat esimerkiksi sukulaisten tai kasvattivanhempien luona.

Vanhemmille lähetettiin kyselylomakkeet postitse. Lomakkeet osoitettiin lapsen biologisille vanhemmille tai laillisille huoltajille, joiden kanssa lapsi asui kouluviikon aikana. Vanhempien kyselylomakkeet koskivat muun muassa nuorten koulusopeutumista, ongelmakäyttäytymistä ja perheen vuorovaikutusta eli vanhemmilta kysyttiin samoja asioita kuin nuoriltakin. Vanhemmista 988 (73.1%) palautti kyselylomakkeet, joista 53.8% oli täyttänyt äiti, 13.0% isä, 5.6% molemmat vanhemmat ja 0.7% joku muu huoltaja. Tutkittavat edustivat kaikkia sosioekonomisia ryhmiä. Vähintään osaikatyössä oli 91% isistä ja 80% äideistä, työttöminä isistä 6% ja äideistä 7%.

Toisella mittauskerralla huhti-toukokuussa 2000 tutkimukseen osallistui 1059 yhdeksäsluokkalaista 15-17 -vuotiasta nuorta (iän mediaani 16), joista tyttöjä oli 566 (53.5%) ja poikia 493 (46.6%). Mukana perusjoukosta oli tällöin 78.2% nuorista. Aineistonkeruu suoritettiin samalla tavalla kuin ensimmäisellä mittauskerralla.

3.2. Mittarit

Perhevuorovaikutus

Perhevuorovaikutuksen mittaaminen perustui Örebron vanhemmuustyylikyselyyn (Stattin & Kerr, 2000), josta käytettiin vastaavia versioita erikseen nuorille ja vanhemmille. Kysely sisältää 36 väittämää, joita tutkittava arvioi 5-pisteisellä Likert-asteikolla. Näistä muodostuu 6 skaalaa: valvonta, lapsen avoimuus, kontrolli, luottamus, sitoutuminen ja lapsen tunne kontrolloituna olemisesta. Tässä tutkimuksessa kyselystä käytettiin seuraavia nuorten raportoimia vanhempien kasvatuskäytäntöjen skaaloja.

Vanhempien valvonta (parental monitoring). Nuoret vastasivat yhdeksään kysymykseen, jotka koskivat heidän vanhempiensa toteuttamaa valvontaa. Kysymykset olivat: Tietävätkö vanhempasi mitä teet vapaa-ajallasi? Tietävätkö vanhempasi keiden ystävien kanssa vietät vapaa-aikasi? Tietävätkö vanhempasi millaisia kotitehtäviä sinulla tavallisesti on? Tietävätkö vanhempasi mihin käytät rahasi? Tietävätkö vanhempasi milloin sinulla on koulussa kokeita? Tietävätkö vanhempasi kuinka pärjää eri aineissa koulussa? Tietävätkö vanhempasi missä olet ystäväsi kanssa iltaisin? Tietävätkö vanhempasi missä olet ja mitä teet koulun jälkeen? Oliko viime kuussa iltoja, jolloin vanhempasi eivät olisi tienneet missä olit? Näiden kysymysten perusteella muodostettiin summamuuttuja laskemalla muuttujien keskiarvo. Summamuuttujan reliabiliteetti (Cronbachin alfa) oli ensimmäisellä mittauskerralla .85 ja toisella mittauskerralla .87. Mittauskertojen välinen korrelaatio (Pearsonin korrelaatiokerroin) oli .55.

Lapsen ja vanhemman läheisyys (child intimate disclosure). Lapsen kokemaa läheisyyttä vanhempiinsa mitattiin seitsemän kysymyksen avulla. Kysymykset olivat: Kerrotko äidillesi tai isällesi siitä, miltä sinusta todella tuntuu? Ollessasi huolestunut jostakin, puhutko siitä vanhempiesi kanssa? Puhutko äidillesi tai isällesi henkilökohtaisista asioistasi (esim. tyttö/poikaystävästäsi)? Voitko puhua vanhempiesi kanssa yhtä avoimesti kuin ystäväsi kanssa? Jos jokin vaivaa sinua, haluatko vanhempiesi tietävän siitä? Puhutko vanhemmillesi asioista, jotka ovat todella tärkeitä sinulle? Kerrotko vanhemmillesi tapahtuneesta, vaikka siitä kertominen nolostuttaisikin sinua? Kysymysten perusteella muodostettiin summamuuttuja, jonka reliabiliteetti ensimmäisellä mittauskerralla oli .87 ja toisella mittauskerralla .89. Mittauskertojen välinen korrelaatio oli .56.

Vanhempien kontrolli (parental control). Vanhempien lapsiinsa kohdistamaa kontrollia mitattiin viiden kysymyksen avulla. Kysymykset olivat: Jos olet ollut myöhään ulkona, vaativatko vanhempasi sinua selittämään mitä teit ja keitä tapasit? Tarvitsetko vanhemmiltasi luvan ulkona olemiseen arki-iltaisin? Täytyykö sinun kysyä vanhemmiltasi ennen kuin voit päättää kavereidesi kanssa lauantai-illan suunnitelmiasi? Vaativatko vanhempasi toistuvasti tietää, missä olet iltaisin, ketä tapaat ja mitä teette yhdessä? Jos menet lauantai-iltana ulos, täytyykö sinun kertoa etukäteen vanhemmillesi siitä,

mihin aiot mennä ja keitä aiot tavata? Kysymysten perusteella muodostettiin summamuuttuja, jonka reliabiliteetti oli ensimmäisellä mittauskerralla .78 ja toisella mittauskerralla .82. Mittauskertojen välinen korrelaatio oli .52.

Vanhempien kohdalla kysymykset olivat vastaavat, ainoastaan sanamuotoja oli muutettu. Esimerkiksi: Tiedätkö sinä mitä lapsesi tekee vapaa-aikana? Tiedätkö sinä keiden kanssa lapsesi viettää vapaa-aikaansa? Korrelaatiot nuorten ja vanhempien mittareiden välillä olivat ensimmäisellä mittauskerralla: valvonta .43, läheisyys .19 ja kontrolli .29 ja toisella mittauskerralla: valvonta .43, läheisyys .22 ja kontrolli .36. Kummallakin mittauskerralla nuorten ja vanhempien mittareiden vastaavuudet osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vanhempien kasvatuskäytäntöjä nuorten kokemina.

Nuorten ongelmakäyttäytyminen

Sisäänpääntynyt ongelmakäyttäytyminen. Nuorten masentuneisuutta mitattiin CES (Center for Epidemiological Studies) -kyselylomakkeella (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000a), jossa nuoret arvioivat 20 väittämän avulla omaa masentuneisuuttaan viimeisen kuluneen viikon aikana 4-pisteisellä Likert-asteikolla (1 = Ei yhtään, 4 = Usein). Esimerkiksi “Viimeisen kuluneen viikon aikana minua on vaivanneet asiat, jotka eivät yleensä minua vaivaa” tai “Viimeisen kuluneen viikon aikana olen tuntenut voimattomuutta tehdä mitään”. Kysymysten perusteella muodostettiin summamuuttuja, jonka reliabiliteetti ensimmäisellä mittauskerralla oli .88 ja toisella mittauskerralla .90. Mittauskertojen välinen korrelaatio oli .43.

Ulospäinsuuntautunut ongelmakäyttäytyminen. Nuorten ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä mitattiin 21 kysymyksellä/väittämällä, jotka perustuivat Nuorten ongelmakäyttäytymisen kyselyyn (Aunola ym., 2000a). Kysymykset koskivat nuoren rikollisuutta, normeja rikkovaa käyttäytymistä ja päihteidenkäyttöä kuten esimerkiksi “Oletko murtautunut johonkin paikkaan tarkoituksena varastaa sieltä jotakin?” tai “Oletko polttanut hasista”. Tutkittavat vastasivat väittämiin 5-pisteisellä Likert-asteikolla (1 = Ei, niin ei ole tapahtunut, 5 = Useammin kuin kymmenen kertaa). Kysymysten perusteella muodostettiin summamuuttuja, jonka reliabiliteetti ensimmäisellä mittauskerralla oli .88 ja toisella mittauskerralla .93. Mittauskertojen välinen korrelaatio oli .47.

Koulusopeutuminen

Nuorten koulusopeutumista mitattiin viidellä kysymyksellä, joita nuoret arvioivat 5-pisteisellä Likert-asteikolla. Kysymykset olivat: Pidätkö koulusta? Yritätkö koulussa parhaasi? Tuntuuko sinusta, että koulu on kuin vankila? Kuinka kuvaisit suhdettasi kouluun? Oletko tyytyväinen koulutyöhösi? Kysy-

mysten perusteella muodostettiin summamuuttuja, jonka reliabiliteetti ensimmäisellä mittauskerralla oli .80 ja toisella mittauskerralla .82. Mittauskertojen välinen korrelaatio oli .47.

Koulusuoriutuminen

Myös nuorten opettajat osallistuivat tutkimukseen täyttämällä ensimmäisellä mittauskerralla kyselylomakkeen, jossa tiedusteltiin nuoren suoriutumista koulussa. Nuoren koulusuoriutumista mitattiin nuoren kouluarvosanojen (äidinkieli, englanti, matematiikka) perusteella ja vertaamalla nuoren suoriutumista muihin oppilaisiin samalla luokalla. Näiden neljän kysymyksen perusteella muodostettiin summamuuttuja, jonka reliabiliteetti oli .88.

4. TULOKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella nuorten kokemien vanhempien kasvatuskäytäntöjen eli valvonnan, läheisyyden ja kontrolloinnin yhteyttä nuorten sisäänpäinkääntyneeseen ja ulospäin-suuntautuneeseen ongelmakäyttäytymiseen. Tutkimusasetelma mahdollisti sen tutkimisen, ennustavatko vanhempien käyttämät kasvatuskäytännöt nuoren ongelmakäyttäytymistä ja ennustaako nuoren ongelmakäyttäytyminen vanhempien käyttämiä kasvatuskäytäntöjä. Lisäksi tarkasteltiin, missä määrin nuoren koulusopeutuminen ja -menestyminen välittävät näitä kasvatuskäytäntöjen ja ongelmakäyttäytymisen yhteyksiä ja millaisia sukupuolieroja nuorten kohdalla näissä yhteyksissä ilmenee. Tilastolliset analyysit tehtiin käyttämällä LISREL 8.3 -tilasto-ohjelman (Jöreskog & Sörbom, 1999) rakenneyhtälömallinnusta. Tutkimusongelmiin vastaamiseksi käytettiin polkuanalyysiä. Polkumallin parametrit estimoitiin Generalized Least-square (GLS) -menetelmällä. Mallin sopivuutta arvioitiin Gerbingin ja Andersonin (1993) ehdotuksen mukaisesti seuraavilla indikaattoreilla: χ^2/df , Bentlerin (1990) Comparative Fit Index (CFI), Bentlerin ja Bonnet'n (1990) Non-normed Fit Index (NNFI) sekä Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA). Mitattujen muuttujien korrelaatiomatriisit, keskiarvot ja keskihajonnat on esitetty koko aineistolle sekä erikseen tytöille ja pojille taulukoissa 1, 2 ja 3.

TAULUKKO 1. Pearsonin tulomomenttikertoimet koko aineistolle

Muuttujat	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Ulospäinsuuntautunut, 1. mittaus	1.00											
2. Ulospäinsuuntautunut, 2. mittaus	.36***	1.00										
3. Sisäänpäinkääntynyt, 1. mittaus	.21***	.06	1.00									
4. Sisäänpäinkääntynyt, 2. mittaus	.05	.07*	.43***	1.00								
5. Valvonta, 1. mittaus	-.50***	-.25***	-.24***	-.12***	1.00							
6. Valvonta, 2. mittaus	-.26***	-.46***	-.11***	-.20***	.46***	1.00						
7. Läheisyys, 1. mittaus	-.23***	-.14***	-.18***	-.10**	.50***	.30***	1.00					
8. Läheisyys, 2. mittaus	-.13***	-.22***	-.09**	-.19***	.26***	.53***	.48***	1.00				
9. Kontrolli, 1. mittaus	-.12***	-.12***	.03	.03	.31***	.18***	.21***	.10**	1.00			
10. Kontrolli, 2. mittaus	-.10**	-.18***	.04	.10**	.17***	.29***	.12***	.16***	.44***	1.00		
11. Koulusopeutuminen	-.35***	-.20***	-.41***	-.21***	.46***	.25***	.29***	.17***	.18***	.11***	1.00	
12. Koulusuoriutuminen	-.20***	-.16***	-.18***	-.13***	.18***	.11***	.06*	.09**	.10**	.08*	.30***	1.00
M	1.20	1.19	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.02
SD	0.31	0.38	0.56	0.58	0.68	0.70	0.75	0.77	0.73	0.77	0.75	3.42

***p<.001; **p<.01; *p<.05 (2-suuntainen testaus)

TAULUKKO 2. Pearsonin tulomomenttikertoimet tytöille

Muuttujat	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Ulospäinsuuntautunut, 1. mitta	1.00											
2. Ulospäinsuuntautunut, 2. mitta	.44***	1.00										
3. Sisäänpäinkääntynyt, 1. mitta	.31***	.11*	1.00									
4. Sisäänpäinkääntynyt, 2. mitta	.15**	.15***	.46***	1.00								
5. Valvonta, 1.mitta	-.55***	-.31***	-.29***	-.16***	1.00							
6. Valvonta, 2. mitta	-.34***	-.43***	-.16***	-.19***	.51***	1.00						
7. Läheisyys, 1. mitta	-.27***	-.16***	-.25***	-.13**	.49***	.34***	1.00					
8. Läheisyys, 2. mitta	-.15***	-.16***	-.17***	-.25***	.28***	.50***	.53***	1.00				
9. Kontrolli, 1. mitta	-.08	-.05	-.01	.01	.25***	.17***	.15***	.08	1.00			
10. Kontrolli, 2. mitta	-.12**	-.15**	-.02	.03	.18***	.32***	.11*	.06	.47***	1.00		
11. Koulusopeutuminen	-.41***	-.20***	-.54***	-.26***	.44***	.27***	.24***	.18***	.15***	.15**	1.00	
12. Koulusuoriutuminen	-.18***	-.20***	-.26***	-.19***	.16***	.07	.04	.08	.08	.06	.35***	1.00
M	1.14	1.11	0.11	0.14	0.07	0.08	0.08	0.10	0.11	0.16	0.06	0.76
SD	0.21	0.26	0.60	0.61	0.65	0.68	0.76	0.81	0.72	0.75	0.73	3.48

***p<.001; **p<.01; *p<.05 (2-suuntainen testaus)

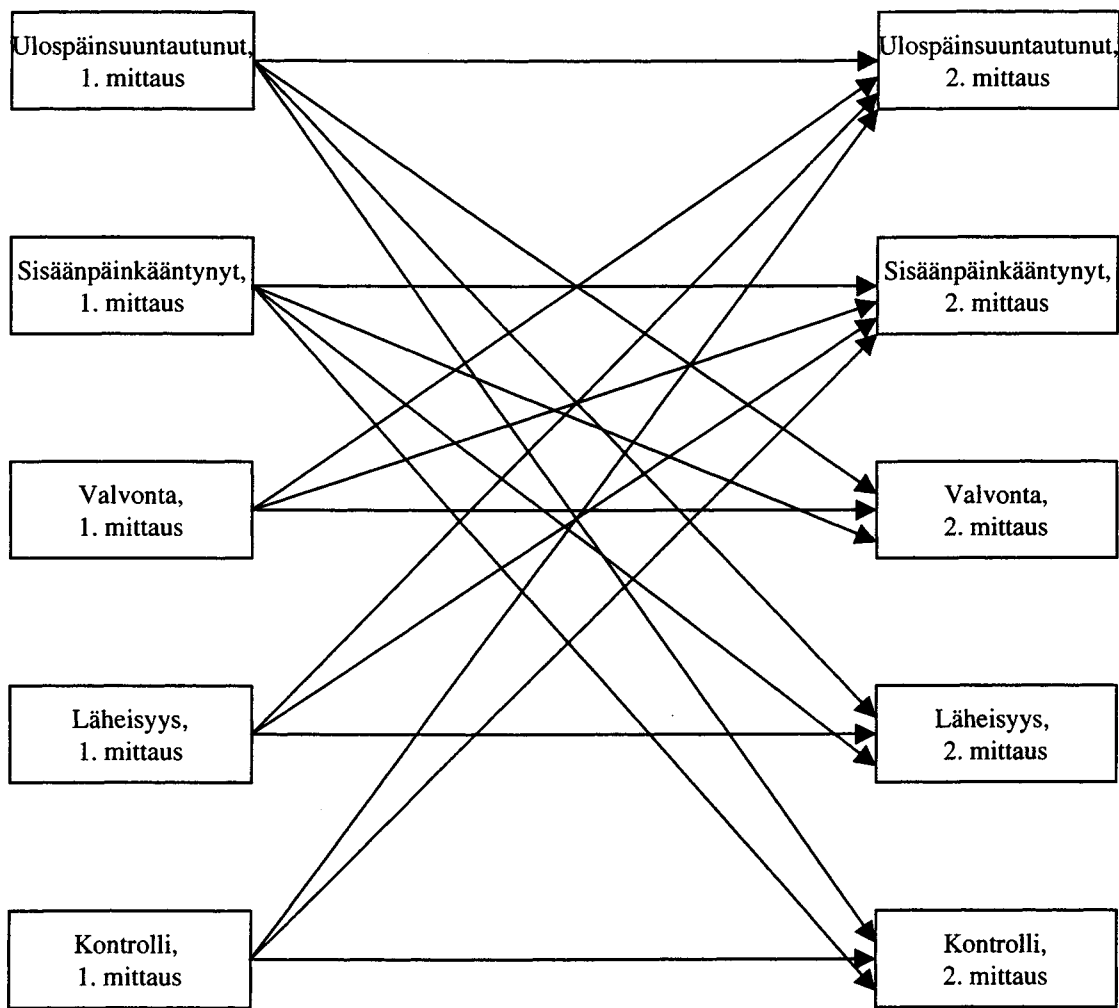
TAULUKKO 3. Pearsonin tulomomenttikertoimet pojille

Muuttujat	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Ulospäinsuuntaunut, 1. mitta	1.00											
2. Ulospäinsuuntaunut, 2. mitta	.37***	1.00										
3. Sisäänpäinkääntynyt, 1. mitta	.27***	.10*	1.00									
4. Sisäänpäinkääntynyt, 2. mitta	.06	.13**	.34***	1.00								
5. Valvonta, 1. mitta	-.49***	-.21***	-.26***	-.12**	1.00							
6. Valvonta, 2. mitta	-.28***	-.49***	-.11*	-.30***	.44***	1.00						
7. Läheisyys, 1. mitta	-.19***	-.12**	-.15***	-.13**	.50***	.28***	1.00					
8. Läheisyys, 2. mitta	-.11*	-.25***	-.05	-.21***	.24***	.54***	.45***	1.00				
9. Kontrolli, 1. mitta	-.11*	-.07	.00	-.01	.36***	.18***	.25***	.09*	1.00			
10. Kontrolli, 2. mitta	-.06	-.49***	.04	.06	.15***	.22***	.11*	.21***	.39***	1.00		
11. Koulusopeutuminen	-.32***	-.21***	-.31***	-.20***	.46***	.25***	.35***	.17***	.19***	.06	1.00	
12. Koulusuoriutuminen	-.17***	-.13**	-.24***	-.19***	.16***	.12**	.05	.05	.08	.02	.25***	1.00
M	1.27	1.27	-0.13	-0.17	-0.09	-0.08	-0.08	-0.12	-0.13	-0.18	-0.07	-0.66
SD	0.39	0.47	0.48	0.49	0.70	0.71	0.73	0.70	0.72	0.74	0.76	3.09

***p<.001; **p<.01; *p<.05 (2-suuntainen testaus)

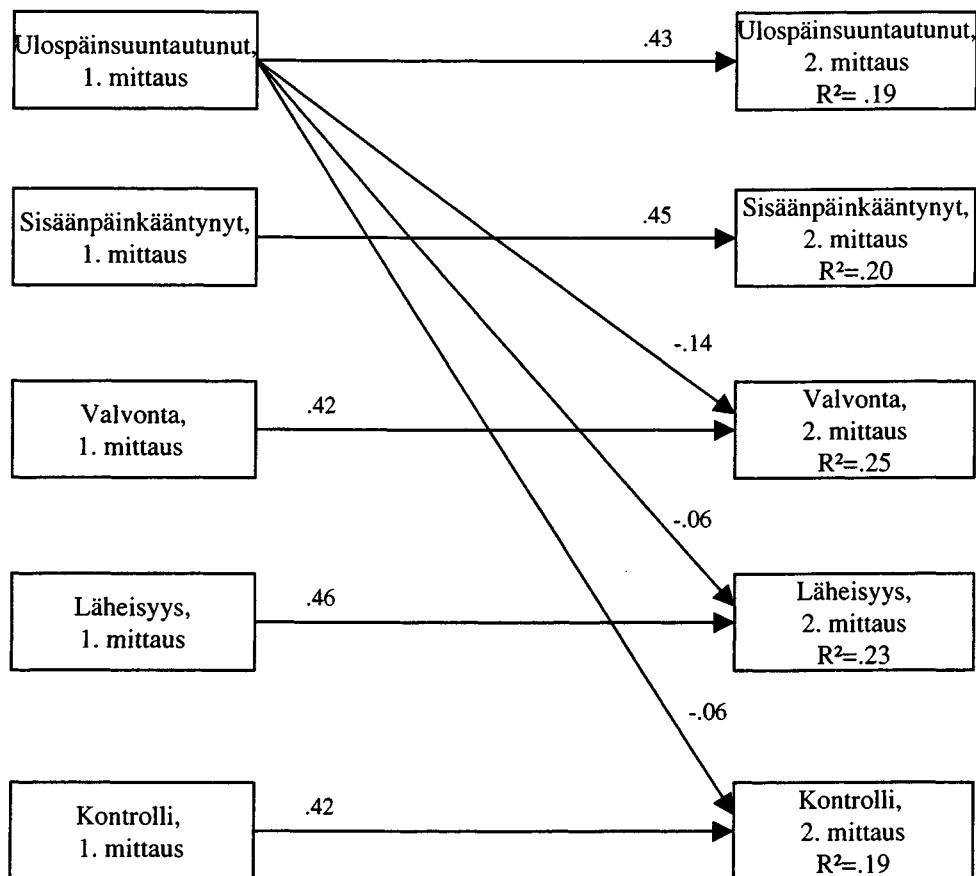
4.1. Nuorten ongelmakäyttötymisen yhteys vanhempien kasvatuskäytäntöihin

Tutkimuksessa testattiin kuviossa 1 olevaa mallia. Malli sisälsi (1) pysyvyysyhteydet eri muuttujien välillä, (2) suorat yhteydet vanhempien ensimmäisen mittauskerran kasvatuskäytäntöjen (valvonta, läheisyys, kontrolli) ja nuorten toisen mittauskerran ongelmakäyttötymisen (sisäänpäinkääntynyt ja ulospäinsuuntautunut) välillä sekä (3) suorat yhteydet nuorten ensimmäisen mittauskerran ongelma-
käyttötymisen eri muotojen ja vanhempien toisen mittauskerran kasvatuskäytäntöjen välillä.

KUVIO 1. Skemaattinen esitys polkumallista

χ^2 -testi ja fit-indeksit osoittivat, että aineisto ei sopinut malliin kovin hyvin ($\chi^2(18)=432.48$, $p=.0$; RMSEA=.31; NNFI=.34; CFI=.74). Modifikaatioindeksit osoittivat, että toisen mittauskerran sisäänpäinkääntyneen ongelmakäyttäjymisen ja vanhempien kontrollin, sekä ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttäjymisen ja valvonnan välisten virhekovarianssien vapautus parantaisi mallia. Nämä vapautettiin ja merkitsemättömät yhteydet poistettiin. Virhekovarianssit vapautettiin myös toisen mittauskerran kasvatuskäytäntöjen väliltä, koska niiden voidaan olettaa korreloivan keskenään. Näiden määrittelyiden jälkeen malli sopi aineistoon hyvin ($\chi^2(22)=137.20$, $p=.0$; RMSEA=.06; NNFI=.97; CFI=.99). χ^2 -testin tulos näin isolla tutkittavien määrällä ei ole poikkeuksellista. Malli näkyy kuviossa 2 sisältäen ainoastaan tilastollisesti merkitsevät polut.

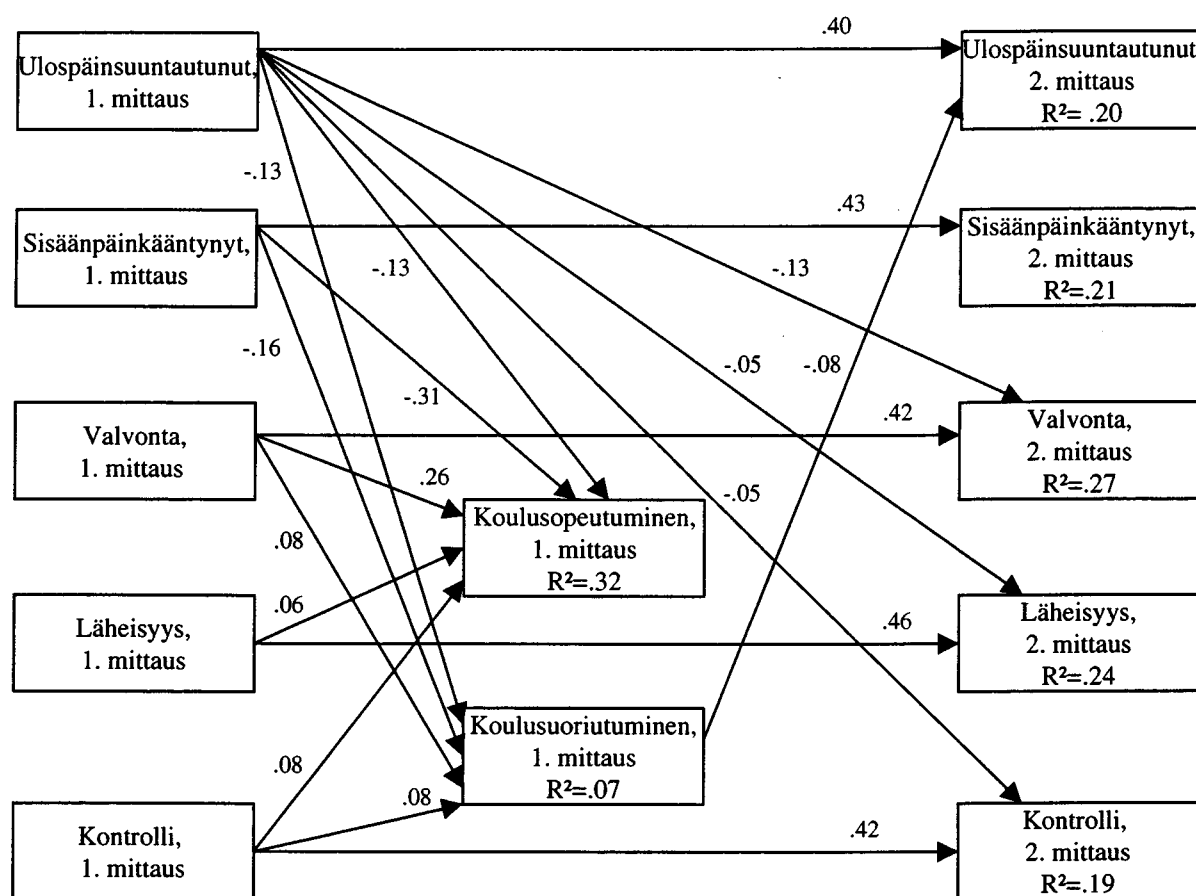

KUVIO 2. Nuorten ongelmakäyttäjymisen yhteys vanhempien kasvatuskäytäntöihin

Tulokset osoittivat, että ensimmäisen mittauskerran ongelmakäyttäytyminen (niin sisäänpäinkääntynyt kuin ulospäinsuuntautunutkin) ennusti toisen mittauskerran ongelmakäyttäytymistä ja sama jatkuvuus ilmeni myös vanhempien kasvatuskäytäntöjen kohdalla. Tulokset osoittivat myös, että nuorten ulospäinsuuntautunut ongelmakäyttäytyminen ensimmäisellä mittauskerralla ennusti vanhempien käyttämiä kasvatuskäytäntöjä toisella mittauskerralla. Mitä enemmän nuorilla ilmeni ensimmäisellä mittauskerralla ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä sitä vähemmän vanhemmat osoittivat toisella mittauskerralla valvontaa ja kontrollointia sekä sitä vähäisemmäksi nuoret kokivat läheisyyden suhteessa vanhempiinsa. Sisäänpäinkääntyneen ongelmakäyttäytymisen kohdalla vastaavaa yhteyttä ei havaittu. Vanhempien kasvatuskäytännöt ensimmäisellä mittauskerralla eivät puolestaan ennustaneet nuorten ongelmakäyttäytymisen esiintymistä puolitoista vuotta myöhemmin.

4.2. Koulusopeutumisen ja -suoriutumisen yhteys ongelmakäyttäytymiseen ja kasvatuskäytäntöihin

Koulumuuttujien välittäviä vaikutuksia lähdettiin testaamaan lisäämällä malliin ensimmäisen mittauskerran koulusopeutuminen ja koulusuoriutuminen. Malli sopi aineistoon hyvin ($\chi^2(22)=138.03$, $p=.0$; $RMSEA=.06$; $NNFI=.97$; $CFI=.99$), kun virhekovarianssi koulusopeutumisen ja koulusuoriutumisen väliltä oli vapautettu. Malli näkyy kuviossa 3 sisältäen ainoastaan tilastollisesti merkitsevät yhteydet. Välittäviä vaikutuksia näille muuttujille ei ollut löydettävissä. Koulusuoriutumiseen korreloi ensimmäisellä mittauskerralla negatiivisesti ongelmakäyttäytymisen kummatkin muodot sekä positiivisesti vanhempien kontrolli ja valvonta. Koulusuoriutuminen oli puolestaan yhteydessä toisen mittauskerran ulospäinsuuntautuneeseen ongelmakäyttäytymiseen. Koulusuoriutumisella voidaan näin ollen nähdä epäsuora vaikutus nuoren ongelmakäyttäytymisen esiintymiseen: mitä enemmän ensimmäisellä mittauskerralla ilmeni ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä, sitä heikompa nuoren koulusuoriutuminen oli ja sitä enemmän tällä esiintyi myöhemmin ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä. Koulusuoriutuminen ei kuitenkaan välittänyt vanhempien kontrollin ja valvonnan vaikutusta ongelmakäyttäytymiseen, koska alkuperäisen mallin mukaisesti ei ollut havaittavissa merkitseviä yhteyksiä ensimmäisen mittauskerran vanhempien kasvatuskäytäntöjen ja toisen mittauskerran ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttäytymisen välillä.

KUVIO 3. Koulusopeutumisen ja -suoriutumisen yhteys ongelmakäyttäytymiseen ja kasvatuskäytäntöihin

Ensimmäisen mittauskerran sisällä koulumuuttujilla oli merkitseviä yhteyksiä nuoren ongelmakäyttäytymiseen ja vanhempien kasvatuskäytäntöihin. Nuoren ulospäinsuuntautuneeseen ja sisäänpäinkääntyneeseen ongelmakäyttäytymiseen oli negatiivisesti yhteydessä tämän koulusuoriutuminen ja koulusopeutuminen. Mitä enemmän nuorella ilmeni ongelmakäyttäytymistä, joko ulospäinsuuntautunutta tai sisäänpäinkääntynyttä, sitä heikompaa oli nuoren koulusuoriutuminen ja -sopeutuminen. Vanhempien osoittama valvonta ja kontrolli olivat positiivisesti yhteydessä nuoren koulusuoriutumiseen. Mitä enemmän nuori koki vanhemman valvovan ja kontrolloivan hänen tekemisiään, sitä paremmin nuori menestyi koulussa. Myös parempaan koulusopeutumiseen oli positiivisesti yhteydessä vanhempien osoittama kontrolli, valvonta ja läheisyys. Näiden yhteyksien kausaalisuus jää kuitenkin epäselväksi, joten tuloksien tulkinta näiltä osin on moniselitteistä.

4.3. Sukupuolierot

Sukupuolieroja lähdettiin tarkastelemaan edellä esitellyn mallin pohjalta vertaamalla mallia tytöille ja pojille. Kasvatuskäytäntöjen ja ongelmakäyttäytymisen yhteyksien välillä sukupuolieroja ei löydetty. Modifikaatioindeksit osoittivat eroja kouluopeutumiseen liittyen läheisyydessä ja sisäänpäinkääntyneessä ongelmakäyttäytymisessä. Tämä yhteys estimoitiin erikseen tytöille ja pojille. Tällöin aineisto sopi malleihin hyvin ($\chi^2(94)=239.86$, $p=.0$; $RMSEA=.04$; $NNFI=.98$; $CFI=.99$). Sukupuolierot tulivat mallissa esille siis kouluopeutumiseen liittyvien tekijöiden kohdalla. Pojilla kouluopeutumiseen oli positiivisesti yhteydessä heidän kokema läheisyys vanhempiinsa ($\beta=.16$; $p<.001$), kun taas tytöillä tätä yhteyttä ei ollut havaittavissa. Tytöillä puolestaan masentuneisuus oli poikia enemmän negatiivisesti yhteydessä kouluopeutumiseen (tytöillä $\beta=-.42$; $p<.001$ ja pojilla $\beta=-.21$; $p<.001$). Muita sukupuolieroja mallissa ei tullut esille.

5. POHDINTA

Lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet yhteyden vanhempien kasvatuskäytäntöjen ja nuoren ongelmakäyttäytymisen välillä. Ongelmakäyttäytymisen vähäiseen esiintymiseen on havaittu aiemmissa tutkimuksissa olevan yhteydessä vanhempien käyttämä auktoritatiivinen kontrolli ja valvonta (mm. Barnes & Farrell, 1992; Barnes ym., 2000), läheisyys lapsen ja vanhemman välillä (mm. Barnes, 1984; Papini & Roggman, 1992; Holmbeck ym., 1995) sekä auktoritatiivinen kasvatustyyli (mm. Baumrind, 1989; Lamborn ym., 1991; Steinberg ym., 1994; Shucksmith ym., 1995; Weiss & Schwarz, 1996; Shek, 1997; Rönkä & Poikkeus, 2000), jossa yhdistyy vanhempien hyväksyntä ja vaativuus nuorta kohtaan. Useat aiemmat tutkimukset ovat kuitenkin keskittyneet korrelatiivisten yhteyksien tarkasteluun, jolloin kausaalisuhteet vanhempien kasvatustyylien ja -käytäntöjen sekä nuorten kehityksen välillä ovat jääneet epäselviksi. Tätä vaikutusten suunnan tarkastelun tärkeyttä on korostettu useissa tutkimuksissa (mm. Powers ym., 1989; Gecas & Seff, 1990; Barnes & Farrell, 1992; Barber ym., 1994). Yhteyksiä vanhempien kasvatuskäytäntöjen ja nuoren ongelmakäyttäytymisen välillä voidaan selittää kolmella eri tavalla: vanhempien kasvatustyyli aiheuttaa nuoren ongelmakäyttäytymistä, nuoren ongelmakäyttäytyminen vaikuttaa vanhempien kasvatustyyliin tai nämä kaksi tekijää ovat vastavuoroisesti yhteydessä (Stice & Barrera, 1995). Tämän tutkimuksen pitkittäisasetelma mahdollisti näiden kolmen eri vaihtoehdon tutkimisen.

Tulokset osoittivat, että nuoren ulospäinsuuntautunut ongelmakäyttäytyminen 14 -vuotiaana ennusti vanhempien käyttämiä kasvatuskäytäntöjä puolitoista vuotta myöhemmin. Nuori koki tällöin vähemmän läheisyyttä vanhempiinsa sekä koki tulevansa vähemmän kontrolloiduksi ja valvotuksi. Tätä tulosta voidaan pitää tämän tutkimuksen tärkeimpänä löytönä. Sisäänpäinkääntyneen ongelmakäyttäytymisen kohdalla vastaavia yhteyksiä ei havaittu. Samanlaisia tuloksia on ilmennyt aiemmissäkin tutkimuksissa, joissa nuoreen itseensä liittyvät tekijät ovat olleet ensisijaisessa roolissa nuoren kehitysprosessin vuorovaikutuksellisuutta muokkaamassa, vanhempien vaikutuksen jäädessä vähäisemmäksi. Sticen ja Barreran (1995) tutkimus antaa viitteitä siitä, että nuoren ongelmallinen käyttäytyminen on ennemminkin syy kuin seuraus puutteille vanhempien tukea-antavassa ilmapiirissä. Nuoren ongelmallisen käyttäytymisen on todettu vähentävän niin vanhempien osoittamaa tukea kuin kontrollointipyrkimyksiä (Stice & Barrera, 1995; Barrera & Li, 1996). Tämä ilmeni siis myös tässä tutkimuksessa nuoren ongelmakäyttäytymisen vähentäessä vanhempien osoittamaa kontrollointia sekä läheisyyttä nuoren ja vanhemman välillä. Pattersonin, Bankin ja Stoolmillerin (1990) tutkimus tukee käsitystä siitä, että tietyt lapsen piirteet ennustavat myöhempiä ongelmia vanhempien kasvatuskäytännöissä. Hei-

dän tutkimuksessaan nuoren antisosiaalinen käyttäytyminen ennusti puutteita vanhempien kurinpidossa ja valvonnassa, aivan kuten tässäkin tutkimuksessa kävi ilmi. Myös Bell ja Chapman (1986) toteavat katsauksessaan, että useat tutkimukset osoittavat kasvatustapojen olevan reaktio lapsen ominaisuuksiin ja käyttäytymiseen. Lapsen nähdäänkin nykyisin entistä enemmän vaikuttavan lapsi-vanhempisuhteen luonteeseen ja tuloksiin (Gecas & Seff, 1990). Esimerkiksi lapsen temperamentti voi olla vaikuttamassa niihin vanhemmuuskäytäntöihin, joita häneen kohdistetaan (Kochanska, 1993; Grolnick, Weiss, McKenzie & Wrightman, 1996). Vaikean temperamentin omaava lapsi voi vaikeuttaa tarkoituksenmukaisen kasvatustapojen toteutumista (Lytton, 1990).

Nuoren ongelmakäyttäytymisen vaikutusta vanhempien toimintaan voidaan selittää myöskin niiden vastavuoroisten vaikutusten kautta, joita nuorella ja vanhemmalla vuorovaikutuksessa toisiinsa on. Yhä suuremmissa määrin perheprosessien ja lapsen kehityksen tarkastelussa alkaa vallalla olla käsitys, että perinteisten sosiaalistamisteorioiden rinnalla, joissa vanhemman toiminta on nähty keskeiseksi lapsen kehityksen kannalta, tulisi tarkastelu kohdistaa vastavuoroisten vaikutusten malliin (Stice & Barrera, 1995). Kasvatuskäytännöt vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen, mutta samalla lapsen käyttäytyminen saa aikaan vanhemmissa tietynlaisia reaktioita, jotka taas puolestaan vaikuttavat lapsen kehitykseen (Bell & Chapman, 1986; Lytton, 1990; Grolnick ym., 1996). Tutkimukset ovat osoittaneet vastavuoroisia vaikutuksia lapsen aggressiivisen käyttäytymisen ja puutteellisten vanhemmuuskäytäntöjen välillä (Bell & Chapman, 1986; Lytton, 1990; Patterson, 1986). Vastavuoroisia vaikutuksia on löydetty esimerkiksi lapsen antisosiaalisen käyttäytymisen ja vanhempien kurinpitomenettelyiden välillä niiden ylläpitäessä toisiaan (Vuchinich, Bank & Patterson, 1992). Pattersonin (1982) kuvaamien ”pakkokehien” (coercive process) mukaisesti lapsen aggressiivinen käyttäytyminen saa vanhemmassa aikaiseksi kielteisiä reaktioita, jotka puolestaan vain lisäävät lapsen antisosiaalista käyttäytymistä. Samansuuntaisia tuloksia on havaittu myös vanhempien osoittaman tuen kohdalla, joka osaltaan kuvastaa vanhempi-lapsisuhteen läheisyyttä ja vanhempien osallistumista lastensa elämään. Sen lisäksi, että vanhempien osoittama vähäinen tuki voi heijastua nuorten ongelmakäyttäytymisenä, vaikuttaisi siltä, että nuorten päihteidenkäyttö johtaa lisäksi vanhempien vähäisempään tuen osoittamiseen (Barrera & Li, 1996).

Vanhemman ja lapsen käyttäytymisen vastavuoroisuutta voidaan tarkastella kontrollisysteemi-mallin (a control system model) avulla, jossa toisen käyttäytyminen säätelee tiettyjen odotusten mukaisesti toisen käyttäytymistä joko käyttäytymistä rajoittavasti tai sitä aktivoivasti (Bell & Chapman, 1986). Nuoren aggressiivinen käyttäytyminen voi saada vanhemman käyttämään entistä enemmän kuria ja rajoittavia ohjauskeinoja. Nuoren ongelmallinen käyttäytyminen voi toisaalta myös saada vanhemman sietämään sitä entistä enemmän tai vanhempi voi osoittaa rajoittamisessaan epäjohdonmukai-

suutta ja samalla vähentää kontrollointipyrkimyksiään. Tämä jälkimmäinen vuorovaikutusmalli näyttäytyi myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Vanhemmat eivät reagoineet nuoren poikkeavaan käyttäytymiseen lisäämällä kontrollointia vaan nimenomaan sitä vähentämällä. Nuoren ongelmakäyttäytyminen voi saada vanhempien sietokyvyn venymään, jolloin kontrollointiyritykset vähenevät. Vanhemmat voivatkin tulla vähemmän rajoittaviksi ja tukea osoittaviksi nuoren aggressiivisen ja uhkaavan käyttäytymisen myötä, kuvastaen sitä, että vanhemmat luovuttavat tai vetäytyvät yrityksistä kontrolloida lastensa ongelmallista käyttäytymistä (Stice & Barrera, 1995). Vanhemman kontrolliyritykset saavat nuoren puolestaan reagoimaan entistä vastahakoisemmin, jolloin vanhempi saattaa vetäytyä tällaisesta negatiivisesta vuorovaikutuksesta (Grolnick ym., 1996). Tällöin vanhemmat eivät ole myöskään paljon osallisina lapsensa elämässä, mikä voi johtaa myös vähäiseksi koettuun läheisyyteen nuoren ja vanhemman välillä. Tällainen vuorovaikutuskehä saattaa selittää myös tässä tutkimuksessa esiinnoussutta tulosta, jossa nuoren ongelmallinen käyttäytyminen ennusti nuoren kokemaan vähäisempää läheisyyttä vanhempiinsa. On myös mahdollista, että vanhemmat loittonevat emotionaalisesti lapsestaan, joka osoittaa heidän odotustensa vastaista käyttäytymistä. Tämä loittoneminen voi näyttäytyä puutteina kasvatuskäytännöissä ja lapsi-vanhempisuhteen läheisyydessä. Tuloksissa ilmennyt vähäinen koettu läheisyys voi toisaalta myös kuvastaa muutoksia perheen vuorovaikutuksessa nuoren tullessa murrosikäen, jolloin emotionaalinen läheisyys nuoren ja vanhemman välillä vähenee (Papini ym., 1988; Steinberg, 1988; Papini ym., 1991).

Tulokset osoittivat, että vanhempien käyttämät kasvatuskäytännöt eivät odotuksista poiketen ennustaneet nuoren ongelmakäyttäytymisen esiintymistä puolentoista vuoden aikavälillä. Tutkimuksessa ei näin ollen käynyt ilmi aiemmissä tutkimuksissa havaittuja vastavuoroisia vaikutuksia nuoren ja vanhemman välillä: vaikka nuoren käyttäytyminen ennusti vanhempien toimintaa, ei vanhempien toiminnalla ollut merkittävää vaikutusta nuoriin. Tutkimuksen tulos ei näiltä osin vastaa myöskään aiempien tutkimuksien havaintoja, joissa pidemmän aikavälin tarkastelu on osoittanut vanhempien kasvatustapojen ennustavan nuoren ongelmakäyttäytymisen esiintymistä (Barnes & Farrell, 1992; Steinberg ym., 1994; Stice & Barrera, 1995; Barnes ym., 2000). Tämä ristiriita aiempiin tutkimuksiin nähden voi liittyä ensinnäkin tutkimusten tulosten ikäsidonnaisuuteen. Nuoruusiän kehityksessä tapahtuu lyhyelläkin aikavälillä suuria muutoksia, jolloin myös eri kehityskontekstien merkitys voi muuttua nopeasti. Tässä tutkimuksessa nuoret olivat toisella mittauskerralla jo 16 -vuotiaita, jolloin vanhemmuuskäytäntöjen vaikutus nuoren käyttäytymiseen voi olla vähäistä, etenkin kasvatustapojen avulla. Osassa aiemmista tutkimuksista tutkittavat ovat olleet hieman nuorempia, jolloin vanhempien toiminnalla voi vielä olla suurempi merkitys nuoren kehitykseen kuin nuoren ollessa 16 -vuotias. Tutkimuksen odotuksista poikkeavaa tulosta voidaankin osaksi selittää kehi-

tyksellisellä näkökulmalla, jonka mukaan vanhemmuuden ja ongelmakäyttäytymisen välinen yhteys muuttuu lapsen kehityksen myötä. Vanhemmuuskäytännöt vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen sitä enemmän, mitä nuorempi lapsi on (Vuchinich ym., 1992; Stice & Barrera, 1995). Vastaavasti lapsen ongelmallinen käyttäytyminen saattaa vaikuttaa aiempaa enemmän vanhempien toimintaan nuoruudessa kuin lapsuudessa. Myös tämä kävi tutkimuksessa ilmi nuoren ongelmakäyttäytymisen vaikuttaessa vanhempien kasvatuskäytäntöihin. Vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutus on erilaista nuoruudessa kuin lapsuudessa (Grolnick ym., 1996). Vuorovaikutuksessa tapahtuvat muutokset ovat näyttäytyneet myös vanhempien kasvatustyylien kohdalla. Auktoritatiivinen ja autoritaarinen kasvatustyyli ovat yleisimpiä varhaisnuoruudessa, kun taas myöhemmin salliva kasvatustyyli on suuremmissa roolissa (Shucksmith ym., 1995). Vanhempien osoittama kontrollointi on siis yleistä 13-14 -vuotiailla nuorilla. Keskinuoruudessa kontrollointi vähenee. Näin ollen nuoren oma rooli kehityksensä säätelijänä kasvaa iän myötä. Tarkastelun kohteena olevien lasten ikä voi siis olla tärkeä tekijä tulosten tulkinnaissa. Sen lisäksi, että pidemmän aikavälin tarkastelut ovat kausaliiteetin osoittamisen vuoksi tärkeitä, tavoittavat ne myös paremmin näitä kehityksellisiä muutoksia.

Toiseksi ristiriitaiset tulokset aiempiin tutkimuksiin nähden voivat johtua siitä, että tässä tutkimuksessa ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttäytymisen eri muotoja ei eritelty vaan niistä muodostettiin summamuuttuja. Näin ollen tutkimuksessa ei tarkasteltu sitä, millaisia vaikutuksia vanhemmuuskäytännöillä on ongelmakäyttäytymisen eri muotoihin. Tulokset vanhempien vaikutuksesta nuorten ongelmakäyttäytymiseen voivat riippua siitä, mitkä ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttäytymisen muodot ovat tarkastelun kohteena. Häiriökäyttäytymisen varhaisen alkamisiän ja sen kehityksellisen jatkuvuuden huomioiden, voi se olla nuoruusikään mennessä muodostunut jo melko pysyväksi toimintamalliksi, johon vanhemmilla ei enää ole mahdollisuuksia vaikuttaa (Stice & Barrera, 1995). Päähteidenkäytön tarkastelun kohdalla tilanne voi olla toinen, koska siihen liittyvät kokeilut alkavat yleensä vasta nuoruusiässä. Näin ollen vanhemmilla saattaa olla mahdollisuus vaikuttaa vielä tällöin nuoren päähteidenkäyttökokeiluihin. Jatkossa tutkimuksissa voisikin eritellä tarkemmin ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttäytymisen eri muotoja.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että koulusopeutuminen ja -suoriutuminen eivät välittäneet nuoren ongelmakäyttäytymisen ja vanhempien kasvatuskäytäntöjen välisiä yhteyksiä. Näiden muuttujien väliltä löytyi kuitenkin merkittäviä korrelatiivisia yhteyksiä. Mitä enemmän nuorella ilmeni ensimmäisellä mittauskerralla ulospäinsuuntautunutta tai sisäänpäinkääntynyttä ongelmakäyttäytymistä, sitä heikommin nuori menestyi koulussa ja sitä heikompaa oli nuoren koulusopeutuminen. Tämä havaittu yhteys ongelmakäyttäytymisen ja koulumenestymisen sekä -sopeutumisen välillä on yhteneväinen aiempien tutkimusten kanssa (mm. Barnes, 1984; Lau & Leung, 1992; Cox, 1996). Koulusuoriutuminen oli

negatiivisesti yhteydessä myös toisen mittauskerran ulospäinsuuntautuneeseen ongelmakäyttäytymiseen. Koulusuoriutumisella voidaan näin ollen nähdä olevan epäsuora vaikutus nuoren ongelmakäyttäytymiseen. Mitä enemmän nuorella ilmeni ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä, sitä heikompa oli koulusuoriutuminen ja sitä enemmän tällä esiintyi myöhemmin ulospäinsuuntautunutta ongelmakäyttäytymistä. Näiden yhteyksien tarkastelussa tulee kuitenkin muistaa korrelatiivisen tarkastelun rajoitukset. Edellä esiteltyjä tuloksia ongelmakäyttäytymisen ja kouluopeutumisen sekä koulumenestymisen välillä voidaan tulkita myös toisella tavoin: mitä paremmin nuori sopeutuu kouluun ja menestyy koulussa, sitä vähemmän hän osoittaa ongelmakäyttäytymistä. Nuoren kokemana sitoutuminen niin kodin kuin koulunkin arvoihin ilmenee hyvänä itsetuntona ja -luottamuksena, joka toimii nuoren sisäisenä voimavarana vastustaa paineita normien vastaiseen käyttäytymiseen ja tällöin hän epätodennäköisemmin osoittaa poikkeavaa käyttäytymistä (Erickson ym., 2000). Koulutukseen sitoutuminen on tällöin yhteydessä vähäisempään päihteidenkäyttöön sosiaalisen kontrolliteorian (social control theory) mukaisesti (Bahr, Marcos & Maughan, 1995).

Myös vanhempien kasvatuskäytäntöjen ja nuoren koulusuoriutumisen ja kouluopeutumisen välillä löydettiin merkittäviä korrelatiivisia yhteyksiä. Mitä enemmän nuori koki vanhemman valvovan ja kontrolloivan hänen tekemisiään, sitä paremmin nuori menestyi koulussa. Vanhempien valvonnan ja kontrollin lisäksi parempaan kouluopeutumiseen oli lisäksi positiivisesti yhteydessä nuoren ja vanhemman välinen läheisyys. Vastaavia tuloksia on löydetty aiemmista tutkimuksista. Vanhempien kontrolli, läheisyys ja osallistuminen nuoren elämään ovat yhteydessä nuoren parempaan koulumenestykseen (Hess & Holloway, 1984; Paulson, 1994). Myös Onatsu-Arvilommi ja Nurmi (1997) havaitsivat, että heikon koulumenestyksen omaavat nuoret raportoivat vähäistä vanhempien kontrollia sekä kielteistä perheilmapiiriä. Valvonnan osalta Gray ja Steinberg (1999) ovat havainneet tämän tutkimuksen tulokseen nähden poikkeavia tuloksia nuoren suoriutumisen ollessa yhteydessä vähäiseen määrään vanhempien valvontaa. Nämä poikkeavat tulokset eivät toisaalta vaikuta ristiriitaisilta, kun otetaan huomioon yksilölliset erot. Osa nuorista tarvitsee suoriutuakseen ulkoista kannustusta ja valvontaa, kun taas toisilla oma vastuu ja sisäinen motivaatio ovat tärkeitä suoriutumisen kannalta.

Tässä tutkimuksessa esiinnousseet tulokset ovat samansuuntaisia myös niiden tutkimusten kanssa, joissa on tarkasteltu vanhempien kasvatustyylien yhteyttä nuorten koulusuoriutumiseen ja kouluun sitoutumiseen. Auktoritatiivinen kasvatustyyli on yhteydessä lapsen kouluopeutumiseen (Shucksmith ym., 1995; Shek, 1997; Chen ym., 1997; Rönkä & Poikkeus, 2000) ja koulusuoriutumiseen (Maccoby & Martin, 1983; Dornbusch, Ritter, Liederman, Roberts & Fraleigh, 1987; Steinberg ym., 1989; Lamborn ym., 1991; Ginsburg & Bronstein, 1993; Paulson, 1994; Weiss & Schwarz, 1996; Chen ym., 1997; Paulson, Marchant & Rothlisberg, 1998). Vanhempien kasvatustyylien vaikutukset

ulottuvat jopa myöhäisnuoruuteen niiden näyttäytyessä myös yliopisto-opiskelijoiden sopeutumisessa ja suoriutumisessa (Strage & Brandt, 1999; Wintre & Yaffe, 2000).

Auktoritatiiviseen kasvatustyyliin liittyvät tutkimustulokset voivat antaa viitteitä niistä tekijöistä, jotka myös vanhempien kasvatuskäytäntöjen kohdalla ovat vaikuttamassa ilmenneisiin yhteyksiin vanhempien toiminnan ja nuoren koulumenestymisen välillä. Näin siksi, että vanhempien kasvatuskäytännön ja -tyylin käsitteet ovat sisällöllisesti hyvin lähellä toisiaan. Yhteyttä auktoritatiivisen kasvatustyylin ja koulusuoriutumisen välillä on selitetty erilaisilla välittävillä tekijöillä. Auktoritatiivisen vanhemmuuden on havaittu myötävaikuttavan lapsen kognitiiviseen kehitykseen (Hess & McDevitt, 1984), sisäisen motivaation kehittymiseen (Weiss & Schwarz, 1996; Leung & Kwan, 1998), autonomian kehittymiseen (Steinberg ym., 1989; Pardeck & Pardeck, 1990), nuoren emotionaaliseen ja sosiaaliseen sopeutumiseen (Wentzel, Feldman & Weinberger, 1991; Wentzel, 1994), nuoren omaksumiin attribuutiotyyleihin (Glasgow, Dornbusch, Troyer, Steinberg & Ritter, 1997) sekä nuoren käyttämiin adaptiivisiin suoritusstrategioihin (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000b), jotka sitten puolestaan myötävaikuttavat nuoren koulumenestykseen. Lisäksi auktoritatiivisen vanhemmuuden on havaittu olevan yhteydessä nuoren itseluottamuksen ja positiivisen työhön suuntautumisen (Steinberg ym., 1989) sekä itsenäisen ongelmanratkaisun ja kriittisen ajattelun kehittymiseen (Hess & McDevitt, 1984). Vaikuttaa siis siltä, että nuori, joka kokee vanhempiensa olevan osallisena elämässään sekä suhtautuvan tähän hyväksyvästi ja demokraattisesti, mutta samalla rajoja asettaen, uskoo ja suhtautuu myönteisesti omaan suoriutumiseensa ja näin ollen myös suoriutuu paremmin koulussa (Steinberg ym., 1989; Fletcher ym., 1999; Gray & Steinberg, 1999). Nuoren oma sisäinen motivaatio pääsee tällöin kehittymään, mikä on merkittävässä roolissa suoriutumisen kannalta (Leung & Kwan, 1998). Myös tässä tutkimuksessa nuori pärjäsi paremmin koulussa, kun hän koki suhteensa vanhempiinsa läheiseksi ja samalla rajoja asettavaksi. Sen lisäksi, että vanhemmat voivat vaikuttaa lapsensa koulumenestykseen edellä kuvatulla tavalla epäsuorasti lapsen kykyjen kehittymisen kautta, he voivat myös vaikuttaa siihen tarjoamalla mahdollisuuksia ja opastusta kognitiivisten kykyjen harjoittamiseen eli osallistamalla lapsen koulunkäyntiin (Wentzel, 1994). Auktoritatiivisen vanhemman on todettu osallistuvan muita todennäköisemmin lapsensa koulunkäyntiin, mikä puolestaan myötävaikuttaa koulumenestykseen (Steinberg, Lamborn, Dornbusch & Darling, 1992). Perhevuorovaikutus voi olla vaikuttamassa nuoren koulusopeutumiseen muokkaamalla nuoren sosiaalisesti vastuullisia päämääriä, luottamusta toisiin ihmisiin sekä sosiaalisia ongelmanratkaisutaitoja (Wentzel, 1994).

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös sitä, millaisia sukupuolieroja käytetyissä malleissa ilmeni. Kasvatuskäytäntöjen ja ongelmakäyttäytymisen yhteyksien välillä sukupuolieroja ei kuitenkaan löydetty. Eroja tyttöjen ja poikien välillä nousi esille koulusopeutumiseen liittyen, johon pojilla oli posi-

tiivisesti yhteydessä koettu läheisyys vanhempiin. Tyttöillä tällaista yhteyttä ei ollut havaittavissa. Bahr ym. (1995) havaitsivat samansuuntaisesti tutkimuksessaan, että pojilla yhteys perhesiteiden ja kouluun sitoutumisen välillä oli tyttöjä vahvempi. Tulokset osoittivat myös, että tyttöillä masentuneisuus oli poikia enemmän negatiivisesti yhteydessä koulusopeutumiseen. Tämä voi kuvastaa tytöille tyypillisempää tapaa reagoida muutoksiin ja sopeutumisodotuksiin masennusoireilla (Petersen & Ebata, 1987). Tyttöjen ongelmat kouluun sopeutumisessa voivat siis heijastua sisäänpäinkääntyneenä ongelmakäyttäytymisenä. Sukupuolieroja ei kuitenkaan ilmennyt ulospäinsuuntautuneen ongelmakäyttäytymisen kohdalla, joka on pojille tyypillisempi tapa reagoida. Tutkimukset osoittavat tytöillä ilmenevän nuoruusiässä poikia enemmän masentuneisuutta (Allgood-Merten, Lewinsohn & Hops, 1990; Petersen, Sarigiani & Kennedy, 1991; Cicchetti & Toth, 1998).

Tuloksia tarkasteltaessa on huomioitava seuraavia rajoituksia. Ensinnäkin tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että vanhempien ja nuorten näkökulma perheeseen liittyviin tekijöihin voi olla hyvinkin erilainen. Tämä on huomioitava tutkimuksissa, jos vastaajana on vain joko vanhempi tai nuori, kuten tässä tutkimuksessa (Barnes & Farrell, 1992). On pohdittava sitä, kuinka totuudenmukaista nuorten raportointi on. Nuoren oma kokemus on todettu luotettavammaksi vanhemmuuden laadun mittariksi, jolla on myös havaittu olevan merkittävämpi yhteys nuoren kehitykseen kuin vanhempien arvioinneilla (Paulson, 1994; Pulkkinen, 1994; Rönkä & Poikkeus, 2000). Valinta nuoren kokemuksen ottamiseksi tarkastelun kohteeksi tässä tutkimuksessa perustellaan sillä, että nimenomaan sillä on merkitystä nuoren kehitykselle ja toiminnalle, kuinka nuori itse kokee perhevuorovaikutuksen. Gray ja Steinberg (1999) toteavatkin, että yhtä tärkeää kuin mitä vanhempien toiminta todellisuudessa on, on se, kuinka nuori sen kokee. On myös käynyt ilmi, että nuoret ovat arvioinneissaan vanhempia tarkempia (Schwarz, Barton-Henry & Pruzinsky, 1985). On mahdollista, että vanhemmat kuvaavat omaa toimintaansa myönteisempänä kuin mitä se todellisuudessa on. Esimerkiksi vanhempien kasvatustyylien tarkastelussa on havaittu, että nuoret näkivät vanhempansa enemmän sallivina ja autoritaarisina kuin vanhemmat itse, jotka puolestaan näkivät itsensä enemmän auktoritatiivisina kuin mitä nuoret heidät kokivat (Smetana, 1995). Kun taas on kyseessä nuoren ongelmakäyttäytyminen voisi olettaa, että vanhemmilla ei todennäköisesti ole sen esiintymisestä todellista käsitystä. Mutta on myös mahdollista, että nuorten raportit sisältävät vääristymiä. Stice ja Barrera (1995) suhtautuvat varauksella pelkästään nuorten raportoimaan perhevuorovaikutukseen, jos pyritään vastavuoroisten vaikutusten tarkasteluun. Nuoret, jotka käyttävät päihteitä saattavat oikeuttaa omaa käyttöönsä kuvaamalla vanhempiensa toimintaa tietyllä tavalla. On myös mahdollista, että ne nuoret, joilla ongelmakäyttäytymistä ilmenee kokevat myös vanhempansa kielteisessä sävyssä (Shek, 1997). Tämä tulee ottaa huomioon myös tämän tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa. Nuorten arviot eivät näin

ollen välttämättä kuvaa vanhempien todellisia toimintatapoja. Itsestään selvää ei myöskään ole se, että nuoret kuvaisivat omaa poikkeavaa käyttäytymistään totuudenmukaisesti. Nuorten ja vanhempien raportit korreloivat kuitenkin tässä tutkimuksessa merkitsevästi keskenään.

Toiseksi on huomioitava se, että on mahdollista, että tutkimusjoukosta ovat karsiutuneet pois ne nuoret, joilla ongelmia ilmenee kaikkein eniten. Tällaiset nuoret voivat jättää vastaamatta vaikkapa koulusta poissaolon vuoksi tai he saattavat myös suhtautua tutkimukseen osallistumiseen vastahakoisesti, mikä saattaa heijastua epäluotettavina vastauksina. Vaikka tutkimusjoukko periaatteessa edustaa tämänikäisiä nuoria hyvin, on mahdollista, että se on kuitenkin tällä tapaa valikoitunutta.

Kolmanneksi tulosten tarkastelussa on huomioitava myös se mahdollisuus, että tarkastelun kohteena olevien tekijöiden väliset yhteydet selittyvät jollakin muulla taustalla olevalla tekijällä. Kodin ja koulun lisäksi tärkeä kehitysympäristö on erityisesti nuoren kaveripiiri. Kaveripiiri on vanhempien ohella tärkeä sosiaalisen tuen antaja (Barrera & Li, 1996), minkä lisäksi sillä on havaittu merkittävä rooli myös ongelmakäyttämisen kehittymisessä. Poikkeava kaveripiiri on yhteydessä nuoren ongelmalliseen käyttäytymiseen kuten rikollisuuteen ja päihteidenkäyttöön (Brook ym., 1983; Snyder, Dishion & Patterson, 1986; Kandel & Andrews, 1987; Snyder & Patterson, 1987; Patterson ym., 1989; Savin-Williams & Berndt, 1990; Fletcher, Darling, Steinberg & Dornbusch, 1995; Rutter ym., 1998; Erickson ym., 2000). Kaveripiirin vaikutus poikkeavaan käyttäytymiseen on havaittu jopa erittäin merkittäväksi. Kun sen vaikutus on kontrolloitu, on vanhempien suora vaikutus nuoren poikkeavaan käyttäytymiseen huomattavasti vähentynyt (Aseltine, 1995; Erickson ym., 2000). Kaveripiirin vaikutus on vuorovaikutuksessa perhetekijöiden kanssa vaikuttamassa nuoren ongelmakäyttämisen kehittymiseen (Barnes & Farrell, 1992). Vanhemmilla on välittävä vaikutus kavereiden vaikutuksille perhevuorovaikutuksen ja valvonnan kautta (Dishion & Loeber, 1985; Steinberg, 1987; McCord, 1990; Savin-Williams & Berndt, 1990; Barnes & Farrell, 1992; Bogenschneider ym., 1998; Erickson ym., 2000). Ongelmat niissä altistavat nuorta kavereiden vaikutuksille. Vanhemmilla voidaan nähdä olevan tärkeä rooli säätelemässä nuoren kaveripiirin vaikutuksia (Rutter ym., 1998). Eri kehityskontekstit ovatkin vuorovaikutuksessa keskenään ja se tulisi huomioida myös tutkimuksissa. Jotta nuoren kehityksestä saataisiin luotettava kuva, olisi tutkimusten kohteeksi otettava mahdollisimman kokonaisvaltaisesti nuorelle tärkeät kehityskontekstit. Mielenkiintoinen lisä tämän tutkimuksen tuloksien tarkasteluun olisi ollut kavereiden merkityksen tarkastelu, mutta se ei ollut tässä tutkimusasetelmassa mahdollista. Jatkotutkimuksissa voisikin tarkastella sitä, onko kaveripiiri tässä iässä mahdollisesti se tärkeä ympäristö, joka on vanhempia merkittävämmässä asemassa vaikuttamassa nuoren ongelmakäyttämiseen.

Kavereiden vaikutuksen lisäksi voisi jatkossa olla hedelmällistä myös nuoreen itseensä liittyvien tekijöiden tarkastelu. Nuoren merkityksellisen lähiympäristön lisäksi nuoren ongelmakäyttämisen

sen esiintymiseen on havaittu olevan yhteydessä nuoren persoonallisuus (Jessor, 1991; Jessor ym., 1991). Siihen, kuinka nuori sopeutuu nuoruusiän kehitykseen liittyviin uusiin haasteisiin on siis vaikuttamassa kontekstuaalisten tekijöiden lisäksi nuoren yksilölliset resurssit (Petersen & Ebata, 1987; Petersen ym., 1991). Sopeutumisongelmiin eli masentuneisuuteen ja käyttäytymisongelmiin on havaittu olevan yhteydessä nuoren käyttämät ongelmaa välttelevät selviytymiskeinot (Ebata & Moos, 1991; Herman-Stahl & Petersen, 1996), ei-adaptiiviset kognitiiviset suoritusstrategiat (Aunola ym., 2000a), ulkoiset kontrolliodotukset (Siddique & D'Arcy, 1984), negatiiviset tilanteen hallintaodotukset (Herman-Stahl & Petersen, 1996) sekä ei-adaptiiviset attribuutiotyylit (Bennett & Bates, 1995). Persoonalliset tekijät on osoitettu merkittävimmiksi kuin sosiaaliseen kontekstiin liittyvät tekijät alkoholinvääriinkäyttöön vaikuttamassa, mikä voi vahvistaa käsitystä siitä, että yksilö valitsee ympäristönsä siten, että se vahvistaa hänen persoonallisuuttaan (Schulenberg ym., 1996). Myös huomioiden tämän tutkimuksen päätuloksen, jossa nuoren oma rooli korostui perhevuorovaikutuksessa, ovat nuorten yksilölliset toimintatavat mielenkiintoisia tutkimuskohteita jatkossakin.

Tämän tutkimuksen etuna on pitkittäisasetelma, jonka avulla tavoitettiin ongelmakäyttäytymisen kehitysprosessiin liittyvä vastavuoroisuuden näkökulma nuoren käyttäytymisen ja vanhempien toimintatapojen välillä. Polkuanalyysi teki mahdolliseksi luotettavamman muuttujien välisten yhteyksien tarkastelun, kuin mihin pelkkien korrelaatioiden tarkastelun kautta olisi päästy. Kouluun liittyvien tekijöiden kohdalla tämä oli tosin tässä tutkimuksessa edelleen puutteena. Tutkimuksen luotettavuutta parantaa myös se, että tutkimusjoukko on laaja ja normaalipopulaatiota edustava. Tutkimuksen keskityessä otokseen normaaliväestöstä se antaa toisaalta kuitenkin tietynlaisen kuvan perheen sosialisointiprosesseista. Jos tutkimus kohdistuisi vaikkapa alkoholin vääriinkäyttäjiin, olisi kuva ongelmista perheen vuorovaikutusprosesseissa todennäköisesti erilainen (Barnes, 1984).

Tutkimus korostaa nuoren omaa merkittävää roolia oman kehitysympäristönsä ja -prosessinsa luoja. Tutkimuksen päätulos oli, että nuorella 14 -vuotiaana ilmennyt ulospäinsuuntautunut ongelmakäyttäytyminen ennusti vanhempien käyttämiä kasvatuskäytäntöjä myöhemmin. Tutkimuksen tulos ohjaa yhteyksien tarkastelun suuntaa vanhempien kohdalta lapsen vaikutusten suuntaan. Vaikka vanhempien kasvatuskäytännöt eivät puolestaan ennustaneet nuoren ongelmakäyttäytymisen esiintymistä, tukee tämä tutkimus kuitenkin käsitystä siitä, että perinteisten sosiaalistamisteorioiden ohella näkökulmaa tulisi entisestään laajentaa vastavuoroisten vaikutusten tarkasteluun lapsen ja vanhemman välillä perhevuorovaikutusta tarkasteltaessa. Nuorta ei siis tule nähdä passiivisena sosiaalistamisprosessin objektina. Vaikka vanhempien vaikutuksia ei tässä tutkimuksessa tullut esille, antavat runsaslukuiset aiemmat tutkimukset syyn olettaa, että vanhempien merkitys nuoren ongelmakäyttäytymisen kehittämisessä on merkittävä. Tässä tutkimuksessa vanhempien roolin jääminen odotettua pienemmäksi joh-

tuu oletettavasti tutkimukseen osallistuneiden nuorten iästä. Näin ollen tutkimuksissa olisikin olennaista pyrkiä analysoimaan vastavuoroisia vaikutuksia eri ikävaiheissa, jotta voidaan päästä selville niistä kehityksellisistä muutoksista, joita vastavuoroisissa vaikutuksissa tapahtuu kehityksen myötä (Stice & Barrera, 1995). Tämä tutkimus tukeekin käsitystä tarkastelunäkökulman siirtämisestä käyttämisen selittämiseen vastavuoroisilla ja toistuvilla vuorovaikutusprosesseilla pidemmällä aikavälillä yksilön ja ympäristön välillä (Lytton, 1990).

LÄHTEET

Allgood-Merten, B., Lewinsohn, P.M. & Hops, H. (1990). Sex differences and adolescent depression. Journal of Abnormal Psychology, *99*(1), 55-63.

Armsden, G.C. & Greenberg, M.T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. Journal of Youth and Adolescence, *16*(5), 427-451.

Aseeltine, R.H. (1995). A reconsideration of parental and peer influences on adolescent deviance. Journal of Health and Social Behavior, *36*, 103-121.

Aunola, K., Stattin, H. & Nurmi, J.-E. (2000a). Adolescents' achievement strategies, school adjustment and externalizing and internalizing problem behaviors. Journal of Youth and Adolescence, *29*(3), 289-306.

Aunola, K., Stattin, H. & Nurmi, J.-E. (2000b). Parenting styles and adolescents' achievement strategies. Journal of Adolescence, *23*(2), 205-222.

Bahr, S.J., Marcos, A.C. & Maughan S.L. (1995). Family, educational and peer influences on the alcohol use of female and male adolescents. Journal of Studies on Alcohol, *56*(4), 457-469.

Barber, B.K. (1992). Family, personality and adolescent problem behaviors. Journal of Marriage and the Family, *54*, 69-79.

Barber, B.K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. Child Development, *67*, 3296-3319.

Barber, B.K., Olsen, J.E. & Shagle, S.C. (1994). Association between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. Child Development, *65*, 1120-1136.

Barnes, G.M. (1984). Adolescent alcohol abuse and other problem behaviors: Their relationships and common parental influences. Journal of Youth and Adolescence, *13*(4), 329-348.

Barnes, G.M. & Farrell, M.P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency and related problem behaviors. Journal of Marriage and the Family, *54*, 763-776.

Barnes, G.M., Reifman, A.S., Farrell, M.P. & Dintcheff, B.A. (2000). The effects of parenting on the development of adolescent alcohol misuse: A six-wave latent growth model. Journal of Marriage and the Family, *62*, 175-186.

Barrera, M., Jr., & Li, S.A. (1996). The relation of family support to adolescents' psychological distress and behavior problems. Teoksessa G.R. Pierce, B.R. Sarason & I.G. Sarason (toim.), Handbook of Social Support and the Family. (s. 313-343). New York: Plenum Press.

Baumrind, D. (1989). Rearing competent child. Teoksessa W. Damon (toim.), Child Development Today and Tomorrow. (349-373). San Francisco: Jossey-Bass.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. Journal of Early Adolescence, 11, 56-95.

Bell, R.Q. & Chapman, M. (1986). Child effects in studies using experimental or brief longitudinal approaches to socialization. Developmental Psychology, 22(5), 595-603.

Bennett, D.S. & Bates, J.E. (1995). Prospective models of depressive symptoms in early adolescence. Attributional style, stress and support. Journal of Early Adolescence, 15(3), 299-315.

Bogensneider, K., Wu, M., Raffaelli, M. & Tsay, J.C. (1998). Parent influences on adolescent peer orientation and substance use: The interface of parenting practices and values. Child Development, 69(6), 1672-1688.

Bolger, N., Caspi, A., Downey, G. & Moorehouse, M. (1988). Development in context: research perspectives. Teoksessa N. Bolger, A. Caspi, G. Downey & M. Moorehouse (toim.), Persons in Context. Developmental Processes. (s. 1-24). Cambridge: Cambridge University Press.

Brook, J.S., Whiteman, M. & Gordon, A.S. (1983). Stages of drug use in adolescence: Personality, peer and family correlates. Developmental Psychology, 19, 269-277.

Brooks-Gunn, J. & Petersen, A.C. (1991). Studying the emergence of depression and depressive symptoms during adolescence. Journal of Youth and Adolescence, 20, 115-119.

Brown, B.B. (1990). Peer groups and peer cultures. Teoksessa S.S. Feldman & Elliot G.R. (toim.), At the Threshold: The Developing Adolescent. (s. 171-196). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Burge, D. & Hammen, C. (1991). Maternal communication: Predictors of outcome at follow-up in a sample of children at high and low risk for depression. Journal of Abnormal Psychology, 100(2), 174-180.

Cantwell, D.P. & Baker, L. (1991). Manifestations of depressive affect in adolescence. Journal of Youth and Adolescence, 20(2), 121-133.

Cernkovich, S.A. & Giordano, P.C. (1987). Family relationships and delinquency. Criminology, 24, 295-321.

Chen, X., Dong, Q. & Zhou, H. (1997). Authoritative and authoritarian parenting practices and social and school performance in Chinese children. International Journal of Behavioral Development, 21(4), 855-873.

Cicchetti, D. & Toth, S.L. (1998). The development of depression in children and adolescents. American Psychologist, 53(2), 221-241.

Cox, R.P. (1996). An exploration of the demographic and social correlates of criminal behavior among adolescent males. Journal of Adolescent Health, 19(1), 17-24.

Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. Psychological Bulletin, 113(3), 487-496.

Dishion, T.J. & Loeber, R. (1985). Adolescent marijuana and alcohol use; The role of parents and peers revisited. American Journal of Drug and Alcohol Abuse, 11, 11-25.

Dornbusch, S., Ritter, P., Liederman, P., Roberts, D. & Fraleigh, M. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. Child Development, 58, 1244-1257.

Ebata, A.T. & Moos, R.H. (1991). Coping and adjustment in distressed and healthy adolescents. Journal of Applied Developmental Psychology, 12, 33-54.

Elder, G.H., Jr. & Caspi, A. (1988). Human development and social change: an emerging perspective on the life course. Teoksessa N. Bolger, A. Caspi, G. Downey & M. Moorehouse (toim.), Persons in Context. Developmental Processes. (s. 77-113). Cambridge: Cambridge University Press.

Erickson, K.G., Crosnoe, R. & Dornbusch, S.M. (2000). A social process model of adolescent deviance: Combining social control and differential association perspectives. Journal of Youth and Adolescence, 29(4), 395-425.

Farrell, M.P. & Barnes, G.M. (1993). Family systems and social support: A test of the effects of cohesion and adaptability on the functioning of parents and adolescents. Journal of Marriage and the Family, 55, 119-132.

Fletcher, A., Darling, N., Steinberg, L. & Dornbusch, S. (1995). The company they keep: Relation of adolescents' adjustment and behavior and their friends' perceptions of authoritative parenting in the social network. Developmental Psychology, 31(2), 300-310.

Fletcher, A.C., Steinberg, L. & Sellers, E.B. (1999). Adolescents' well-being as a function of perceived interparental consistency. Journal of Marriage and the Family, 61, 599-610.

Gecas, V. & Seff, M.A. (1990). Families and adolescents: A review of the 1980s. Journal of Marriage and the Family, 52, 941-958.

Gerbing, D.W. & Anderson, J.C. (1993). Monte Carlo evaluations of goodness-of-fit indexes for structural equation models. Teoksessa K.A. Bollen & J.S. Long (toim.), Testing structural equation models. London: Sage.

Ginsburg, G.S. & Bronstein, P. (1993). Family factors related to children's intrinsic/extrinsic motivational orientation and academic performance. Child Development, 64, 1461-1474.

Glasgow, K.L., Dornbusch, S.M., Troyer, L., Steinberg, L. & Ritter, P.L. (1997). Parenting styles, adolescents' attributions and educational outcomes in nine heterogeneous high schools. Child Development, 68(3), 507-529.

Gove, W.R. & Grutchfield, R.D. (1982). The family and juvenile delinquency. The Sociological Quarterly, 23, 301-319.

Gray, M.R. & Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. Journal of Marriage and the Family, 61, 574-587.

Greenberg, M.T., Siegel, J.M. & Leitch, C.J. (1983). The nature and importance of attachment relationships to parents and peers during adolescence. Journal of Youth and Adolescence, 12(5), 373-386.

Grolnick, W.S., Weiss, L., McKenzie, L. & Wrightman, J. (1996). Contextual, cognitive and adolescent factors associated with parenting in adolescence. Journal of Youth and Adolescence, 25(1), 33-54.

Grotevant, H.D. & Cooper, C.R. (1985). Patterns of interaction in family relationships and the development of identity exploration in adolescence. Child Development, 56, 415-428.

Grotevant, H.D. & Cooper, C.R. (1986). Individuation in family relationships. A perspective on individual differences in the development of identity and role-taking skill in adolescence. Human Development, 29, 82-100.

Harrington, R., Rutter, M. & Fombonne, E. (1996). Developmental pathways in depression: Multiple meanings, antecedents and endpoints. Development and Psychopathology, 8, 601-616.

Hauser, S.T., Powers, S.I., Noam, G.G., Jacobson, A.M., Weiss, B. & Follansbee, D.J. (1984). Familial contexts of adolescent ego development. Child Development, 55, 195-213.

Herman-Stahl, M. & Petersen, A.C. (1996). The protective role of coping and social resources for depressive symptoms among young adolescents. Journal of Youth and Adolescence, 25(6), 733-753.

Hess, R.D. & Holloway, S.D. (1984). Family and school as educational institutions. Teoksessa R.D. Parke (toim.), Review of child development research. (Vol. 7, s. 179-222). Chicago: University of Chicago Press.

Hess, R.D. & McDevitt, T.M. (1984). Some cognitive consequences of maternal intervention techniques: A longitudinal study. Child Development, *55*, 2017-2030.

Holmbeck, G.N., Paikoff, R.L. & Brooks-Gunn, J. (1995). Parenting adolescents. Teoksessa M.H. Bornstein (toim.), Handbook of Parenting. Volume 1. Children and parenting. (s. 91-118). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Hurrelmann, K. (1990). Health promotion for adolescents: Preventive and corrective strategies against problem behavior. Journal of Adolescence, *13*, 231-250.

Jessor, R. (1986). Adolescent problem drinking: Psychosocial aspects and developmental outcomes. Teoksessa R.K. Silbereisen, K. Eyferth & G. Rudinger (toim.), Development as Action in Context. Problem Behavior and Normal Youth Development. (s. 241-264). Berlin: Springer-Verlag.

Jessor, R. (1991). Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. Journal of Adolescent Health, *12(8)*, 597-605.

Jessor, R., Donovan, J.E. & Costa, F.M. (1991). Beyond adolescence. Problem behavior and young adult development. Cambridge: Cambridge University Press.

Jöreskog, K. & Sörbom, D. (1999). LISREL8: New statistical features. Chicago: Scientific Software International Inc.

Kandel, D.B. & Andrews, K. (1987). Processes of adolescent socialization by parents and peers. The International Journal of the Addictions, *22*, 319-342.

Kashani, J.H., Carlson, G.A., Beck, N.C., Hooper, E.W., Corcoran, C.M., McAllister, J.A., Fallahi, C., Rosenberg, T.K. & Reid, J.C. (1987). Depression, depressive symptoms and depressed mood among a community sample of adolescents. American Journal of Psychiatry, *144(7)*, 931-933.

Kerr, M. & Stattin, H. (2000). What parents know, how they know it and several forms of adolescent adjustment: Further support for a reinterpretation of monitoring. Developmental Psychology, *36(6)*, 366-380.

Kochanska, G. (1993). Toward a synthesis of parental socialization and child temperament in early development of conscience. Child Development, *64*, 325-347.

Lamborn, S.D., Mounts, N.S., Steinberg, L. & Dornbusch, S.M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. Child Development, *62*, 1049-1065.

Lau, S. & Leung, K. (1992). Relations with parents and school and chinese adolescents' self-concept, delinquency and academic performance. British Journal of Educational Psychology, *62*, 193-202.

- Leung, P.W.L. & Kwan, K.S.F. (1998). Parenting styles, motivational orientations and self-perceived academic competence: A mediational model. Merrill-Palmer Quarterly, 44, 1-19.
- Levy, K.S. (1997). The contribution of self-concept in the etiology of adolescent delinquency. Adolescence, 32(127), 671-686.
- Loeber, R. & Dishion, T. (1983). Early predictors of male delinquency: A review. Psychological Bulletin, 94(1), 68-99.
- Lytton, H. (1990). Child and parent effects in boys' conduct disorder: A reinterpretation. Developmental Psychology, 26(5), 683-697.
- Maccoby, E.E. & Martin, J.J. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa P.H. Mussen (toim.), Handbook of Child psychology: Vol. 4. Socialization, personality and social development. (s. 1-101). New York: Wiley.
- McCord, J. (1979). Some child-rearing antecedents of criminal behavior in adult men. Journal of Personality and Social Psychology, 37(9), 1477-1486.
- McCord, J. (1990). Problem behaviors. Teoksessa S.S. Feldman & G.R. Elliot (toim.), At the Threshold: The Developing Adolescent. (s. 414-430). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Onatsu-Arviolommi, T.P. & Nurmi, J.-E. (1997). Family background and problems at school and in society: The role of family composition, emotional atmosphere and parental education. European Journal of Psychology of Education, 12(3), 315-330.
- Papini, D.R., Datan, N. & McCluskey-Fawcett, K.A. (1988). An observational study of affective and assertive family interactions during adolescence. Journal of Youth and Adolescence, 17(6), 477-492.
- Papini, D.R. & Roggman, L.A. (1992). Adolescent perceived attachment to parents in relation to competence, depression and anxiety: A longitudinal study. Journal of Early Adolescence, 12(4), 420-440.
- Papini, D.R., Roggman, L.A. & Anderson, J. (1991). Early-adolescent perceptions of attachment to mother and father: A test of the emotional-distancing and buffering hypotheses. Journal of Early Adolescence, 11(2), 258-275.
- Patterson, G.R. (1982). Coercive family process. Eugene: Castalia.
- Patterson, G.R. (1988). Family process: loops, levels and linkages. Teoksessa N. Bolger, A. Caspi, G. Downey & M. Moorehouse (toim.), Persons in Context. Developmental Processes. (s. 114-151). Cambridge: Cambridge University Press.

Patterson, G.R., Bank, L. & Stoolmiller, M. (1990). The preadolescent's contributions to disrupted family process. Teoksessa R. Montemayor, G.R. Adams & T.P. Gullotta (toim.), From childhood to adolescence: A transitional period. (s. 107-133). Newbury Park: Sage.

Patterson, G.R., DeBaryshe, B.D. & Ramsey, E. (1989). A developmental perspective on antisocial behavior. American Psychologist, 44(2), 329-335.

Patterson, G.R. & Stouthamer-Loeber, M. (1984). The correlation of family management practices and delinquency. Child Development, 55, 1299-1307.

Paulson, S.E. (1994). Relations of parenting style and parental involvement with ninth-grade students' achievement. Journal of Early Adolescence, 14, 250-267.

Paulson, S.E., Marchant, G.J. & Rothlisberg, B.A. (1998). Early adolescents' perceptions of patterns of parenting, teaching and school atmosphere: Implications for achievement. Journal of Early Adolescence, 18(1), 5-26.

Pardeck, J.A. & Pardeck, J.T. (1990). Family factors related to adolescent autonomy. Adolescence, 25(98), 311-319.

Petersen, A.C. (1988). Adolescent development. Annual Review of Psychology, 39, 583-607.

Petersen, A.C. & Ebata, A. (1987). Developmental transitions and adolescent problem behavior: Implications for prevention and intervention. Teoksessa K. Hurrelmann, F.-X. Kaufmann & F. Lösel (toim.), Social Interventions: Potential and constraints. (s. 167-184). Berlin: Walter de Gruyter.

Petersen, A.C., Sarigiani, P.A. & Kennedy, R.E. (1991). Adolescent depression: Why more girls? Journal of Youth and Adolescence, 20(2), 247-271.

Petersen, A.C., Compas, B.E., Brooks-Gunn, J., Stemmler, M., Ey, S. & Grant, K.E. (1993). Depression in adolescence. American Psychologist, 48, 155-168.

Powers, S.I., Hauser, S.T. & Kilner, L.A. (1989). Adolescent mental health. American Psychologist, 44(2), 200-208.

Pulkkinen, L. (1983). Youthful smoking and drinking in a longitudinal perspective. Journal of Youth and Adolescence, 12(4), 253-283.

Pulkkinen, L. (1994). Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa J. Virkki (toim.), Ydinperheistä yksilöllistyviin perheisiin. (s. 26-41). Helsinki: Wsoy.

Rutter, M, Giller, H. & Hagell, A. (1998). Antisocial Behavior by Young People. Cambridge: Cambridge University Press.

Rönkä, A. & Poikkeus, A.-M. (2000). Tytöt, pojat ja vanhemmat: kumppanuutta ja kahinoitua. Nuorisotutkimus, 18(4), 3-18.

Savin-Williams, R. & Berndt, T. (1990). Friendships and peer relations. Teoksessa S.S. Feldman & Elliot G.R. (toim.), At the Threshold: The Developing Adolescent. (s. 277-307). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Schulenberg, J., Wadsworth, K.N., O'Malley, P.M., Bachman, J.G. & Johnston, L.D. (1996). Adolescent risk factors for binge drinking during the transition to young adulthood: Variable- and pattern-centered approaches to change. Developmental Psychologist, *32*, 659-674.

Schwarz, J., Barton-Henry, M. & Pruzinsky, T. (1985). Assessing childrearing behaviors: A comparison of ratings made by mother, father, child and siblings on the CRPBI. Child Development, *56*, 462-479.

Shek, D.T.L. (1997). Family environment and adolescent psychological well-being, school adjustment and problem behavior: A pioneer study in a Chinese context. The Journal of Genetic Psychology, *158(1)*, 113-128.

Shucksmith, J., Hendry, L.B. & Glendinning, A. (1995). Models of parenting: Implications for adolescent well-being within different types of family contexts. Journal of Adolescence, *18*, 253-270.

Siddique, C.M. & D'Arcy, C. (1984). Adolescence, stress and psychological well-being. Journal of Youth and Adolescence, *13(6)*, 459-473.

Silbereisen, R.K. & Noack, P. (1988). On the constructive role of problem behavior in adolescence. Teoksessa N. Bolger, A. Caspi, G. Downey & M. Moorehouse (toim.), Persons in Context. Developmental Processes. (s. 152-180). Cambridge: Cambridge University Press.

Silbereisen, R.K., Noack, P. & Reitzle, M. (1987). Developmental perspectives on problem behavior and prevention in adolescence. Teoksessa K. Hurrelmann, F.-X. Kaufmann & F. Lösel (toim.), Social Interventions: Potential and constraints. (s. 205-218). Berlin: Walter de Gruyter.

Smetana, J.G. (1995). Parenting styles and conceptions of parental authority during adolescence. Child Development, *66*, 299-316.

Snyder, J., Dishion, T. & Patterson, G. (1986). Determinants and consequences of associating with deviant peers during preadolescence and adolescence. Journal of Early Adolescence, *6(1)*, 29-43.

Snyder, J. & Patterson, G. (1987). Family Interaction and Delinquent Behavior. Teoksessa H.C. Quay (toim.), Handbook of Juvenile Delinquency. (s. 216-243). New York: Wiley.

Sokol-Katz, J., Dunham, R. & Zimmerman, R. (1997). Family structure versus attachment in controlling adolescent deviant behavior: A social control model. Adolescence, *32*, 199-215.

Stattin, H. & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. Child Development, *71(4)*, 1072-1085.

Steinberg, L. (1987). Recent research on the family at adolescence: the extent and nature of sex differences. Journal of Youth and Adolescence, *16*(3), 191-197.

Steinberg, L. (1988). Reciprocal relation between parent-child distance and pubertal maturation. Developmental Psychology, *24*(1), 122-128.

Steinberg, L. (1990). Autonomy, conflict and harmony in the family relationships. Teoksessa S.S. Feldman & Elliot G.R. (toim.), At the Threshold: The Developing Adolescent. (s. 255-276). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Steinberg, L., Lamborn, S.D., Darling, N., Mounts, N.S. & Dornbusch, S.M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. Child Development, *65*, 754-770.

Steinberg, L., Lamborn, S.D., Dornbusch, S.M. & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement and encouragement to succeed. Child Development, *63*, 1266-1281.

Steinberg, L., Elmen, J.D. & Mounts, N.S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity and academic success among adolescents. Child Development, *60*, 1424-1436.

Stice, E. & Barrera, M. (1995). A longitudinal examination of the reciprocal relations between perceived parenting and adolescents' substance use and externalizing behaviors. Developmental Psychology, *31*(2), 322-334.

Strage, A. & Brandt, T.S. (1999). Authoritative parenting and college students' academic adjustment and success. Journal of Educational Psychology, *91*(1), 146-156.

Vuchinich, S., Bank, L. & Patterson, G.R. (1992). Parenting, peers and stability of antisocial behavior in preadolescent boys. Developmental Psychology, *28*(3), 510-521.

Weiss, L.H. & Schwarz, J.C. (1996). The relationship between parenting type and older adolescents' personality, academic achievement and substance use. Child Development, *67*, 2101-2114.

Wentzel, K.R. (1994). Family functioning and academic achievement in middle school: A social emotional perspective. Journal of Early Adolescence, *14*, 268-291.

Wentzel, K.R., Feldman, S.S. & Weinberger, D.A. (1991). Parental child rearing and academic achievement in boys: The mediational role of social-emotional adjustment. Journal of Early Adolescence, *11*(3), 321-339.

Windle, M. (1990). A longitudinal study of antisocial behaviors in early adolescence as predictors of late adolescent substance use: Gender and ethnic group differences. Journal of Abnormal Psychology, *99*(1), 86-91.

Windle, M. & Miller-Tutzauer, C. (1992). Confirmatory factor analysis and concurrent validity of the perceived social support-family measure among adolescents. Journal of Marriage and the Family, 54, 777-787.

Wintre, M.G. & Yaffe, M. (2000). First-year students' adjustment to university life as a function of relationships with parents. Journal of Adolescent Research, 15(1), 9-37.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ
Department of Psychology
P.O. BOX 35
FIN-40351 Jyväskylä
Finland